

Brojevne riječi u hrvatskome standardnom jeziku

Zenko, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:247435>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni); smjer: nastavnički

Martina Zenko

Brojevne riječi u hrvatskome standardnom jeziku

Diplomski rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni); smjer: nastavnički

Brojevne riječi u hrvatskome standardnom jeziku

Diplomski rad

Student/ica:

Martina Zenko

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Marijana Bašić

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Martina Zenko**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Brojevne riječi u hrvatskome standardnom jeziku** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 23. rujna 2020.

SADRŽAJ

0. UVOD	1
1. KLASIFIKACIJA I MORFOLOGIJA BROJEVNIH RIJEČI	3
1.1. Što su brojevnice riječi?	3
1.2. Podjela brojevnih riječi.....	4
1.2.1. Glavni ili kardinalni brojevi	5
1.2.2. Redni ili ordinalni brojevi	6
1.2.3. Brojevnice imenice.....	7
1.2.4. Brojevni pridjevi	9
1.3. Koje brojevnice riječi imaju gramatički rod.....	9
1.4. Koje brojevnice riječi imaju gramatički broj?.....	14
1.5. Koje se brojevnice riječi sklanjaju?.....	16
1.6. Što je s brojem jedan?.....	19
1.7. Što je s nulom?	20
1.8. Tisuća, milijun, milijarda, bilijun itd.....	21
2. SINTAKTIČKA RAZINA OPISA BROJEVNIH RIJEČI	24
2.1. Služba brojeva u gramatičkom ustrojstvu rečenice	24
2.2. Sročnost glavnih brojeva	25
2.2.1. Sročnost broja jedan	25
2.2.2. Sročnost brojeva <i>dva</i> , <i>tri</i> i <i>četiri</i>	26
2.2.3. Sročnost ostalih glavnih brojeva	29
2.2.4. Sročnost rednih brojeva.....	30
2.2.5. Sročnost brojevnih imenica i zbirnih brojeva	31
2.2.6. Brojevnice riječi u različitim funkcijama u rečenici	33
3. SEMANTIČKA RAZINA OPISA BROJEVNIH RIJEČI.....	35
3.1. Glavni brojevi	37
3.2. Redni brojevi	40
3.3. Brojevnice imenice i zbirni brojevi	40
3.4. Brojevni pridjevi.....	42
3.5. Frazemi s brojevima u hrvatskome jeziku	42
4. TVORBA BROJEVNIH RIJEČI	44
4.1. Kako se tvore redni brojevi?.....	44

4.2. Tvorba ostalih brojevnih riječi	46
4.2.1. Brojevne imenice.....	46
4.2.2. Zbirni brojevi.....	47
4.2.3. Brojevni pridjevi	47
4.3. Izricanje datuma u hrvatskome jeziku	47
4.3.1. Nominativni izrazi.....	48
4.3.2. Dativni izrazi	49
4.3.3. Akuzativni izrazi	49
4.3.4. Lokativni izrazi	50
4.3.5. Instrumentalni izrazi.....	50
5. ZAKLJUČAK	51
LITERATURA.....	53
PRILOZI.....	55
Popis tablica i slika.....	55
SUMMARY	56

SAŽETAK

BROJEVNE RIJEČI U HRVATSKOME STANDARDNOM JEZIKU

Brojevi su u hrvatskome jeziku specifična vrsta riječi čija klasifikacija nije usklađena u jezičnim priručnicima. Osim neusuglašene jezične norme, dosadašnji provedeni upitnici (u sklopu stručnih i znanstvenih radova) o jezičnom uzusu brojevnih riječi u hrvatskom standardnom jeziku, pokazuju da ispitanici u uporabi ne razlikuju brojeve od ostalih kvantifikatora. Problemom brojevnih riječi u hrvatskim jezičnim priručnicima obuhvaćene su gotovo sve jezične razine: morfološka, sintaktička, semantička i tvorbena, pa tako ova vrsta riječi ponajbolje pokazuje problem nedovršenog procesa standardizacije hrvatskoga jezika.

U radu se analizira klasifikacija brojevnih riječi u jezičnim priručnicima kroz četiri sastavnice gramatike: morfologiju, sintaksu, semantiku i tvorbu riječi. Pretpostavka je da je neusklađena kategorizacija brojeva jedan od glavnih uzročnika nepravilne uporabe brojevnih riječi u jeziku. Cilj ovoga rada bio je prikazati u kolikoj se mjeri jezični priručnici razilaze u opisu brojevnih riječi na razinama morfologije, sintakse, semantike i tvorbe riječi.

Ključne riječi: brojevi, kvantifikatori, klasifikacija brojevnih riječi, gramatičke razine, jezična norma, jezična primjena

0. UVOD

Brojevi su u hrvatskome jeziku vrsta riječi oko koje još uvijek nisu usuglašeni jezični priručnici, odnosno struka. Osim što se proizvoljno rabe u govoru, jezikoslovci se ne uspijevaju dogovoriti ni oko kodeksa, što je primarno da bi se potaknula njihova pravilna primjena. Na ovaj se problem pokušava ukazati u radu kroz četiri sastavnice gramatike: morfologiju, sintaksu, semantiku i tvorbu riječi.

Iako su u svakom priručniku definirani kao vrsta riječi kojom se izriče koliko nečega ima ili koje je nešto po redu, nije razjašnjeno koji im sve oblici pripadaju. Razredba obuhvaća još brojevine imenice, brojevine pridjeve, brojevine priloge, zbirne brojeve, dok neke gramatike u brojeve svrstavaju i oblike kao što su *jedanput*, *po dva*, *jednostruk* te nazivnike razlomaka poput *desetinka*, *desetina*, *jednina* itd. (Tafra 2017: 318) Pritom se iste brojevine riječi pojavljuju ne samo u poglavljima o brojevima, već i u poglavljima o imenicama, pridjevima ili priložima. Njihova se morfološka, sintaktička i tvorbeno svojstva ne razlučuju jasno od drugih vrsta riječi pa polazište u njihovom opisu nije količina, nego predmetnost ili način.

U svakom poglavlju u radu, brojevine se riječi obrađuju prema podjeli na glavne brojeve, redne brojeve, brojevine imenice, zbirne brojeve i brojevine pridjeve, uglavnom prema podjeli koju je obrazložila Branka Tafra (1989; 1999; 2000; 2005; 2011; 2013; 2017) i na čije se članke diplomski rad uglavnom oslanja.

U prvom poglavlju razradit će se klasifikacija i morfologija brojevnih riječi. U tom smislu važno je definirati što su brojevine riječi, a što brojevi te kako ih dijelimo. Što se tiče same podjele, ona je različita u jezičnim priručnicima što se i prikazalo u samom radu. Navedena su razlikovna morfološka obilježja brojevnih riječi u odnosu na druge vrste riječi, kao i koje brojevine riječi imaju rod, koje imaju broj, a koje se brojevine riječi sklanjaju.

Drugo se poglavlje odnosi na sintaktičku razinu opisa brojevnih riječi, opet koncipiranu prema prvotnoj podjeli brojevnih riječi na temelju radova Branke Tafre (1989; 1999; 2000; 2005; 2011; 2013; 2017). Sintaktička se razina brojevnih riječi odnosi na njihovu službu u rečenici te sročnost s drugim vrstama riječi. Također su dani primjeri funkcija brojeva u gramatičkom ustrojstvu rečenice (broj u službi subjekta, predikata, objekta, atributa...) kao i sintaktička razlikovna obilježja brojevnih riječi u odnosu na druge vrste riječi.

U trećem se poglavlju brojevine riječi opisuje na semantičkoj razini. Kroz standardnu podjelu, govori se o značenjskim obilježjima brojevnih riječi. Brojeve se u jezičnim priručnicima vrlo malo opisuje u semantičkom smislu pa se u ovom poglavlju ukazuje i na to. U posljednjem potpoglavlju dani su primjeri frazema s brojevnim riječima u hrvatskom jeziku.

Četvrto poglavlje razlaže se tvorbena razina opisa brojevnih riječi. Prikazuje se tvorba rednih brojeva i ostalih brojevnih riječi, prema pojedinim jezičnim priručnicima. Također se opisuje kako se izriču datumi u hrvatskom jeziku u primjerima: izricanje datuma u nominativnim, dativnim, akuzativnim, lokativnim i instrumentalnim izrazima.

Osim radova Branke Tafre, za potrebe ovoga rada korištene su spoznaje i iz drugih relevantnih jezikoslovnih djela kao što su *Uvod u jezičnu morfologiju* (2012.) Ivana Markovića, *Hrvatska gramatika* (2005.) E. Barić i sur., *Gramatika hrvatskoga jezika* (2007.) J. Silića i I. Pranjkovića, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika* (2002.) R. Katičića te drugi jezični priručnici.

1. KLASIFIKACIJA I MORFOLOGIJA BROJEVNIH RIJEČI

1.1. Što su brojevne riječi?

„Brojevi su riječi kojima se izriče a) koliko ima onoga što znači imenica ili b) koje je po redu ono što znači imenica” (Silić 2007: 141, 144). Ovom definicijom obuhvaćeni su samo glavni i redni brojevi, a razradba obuhvaća uz njih još i brojevne imenice, pridjeve i priloge, ili pak još zbirne (npr. *petoro*), množne (npr. *jednostruk*), dijelne (npr. *po dva*), priložne brojeve (npr. *jedanput*) i nazivnike razlomaka (npr. *desetinka*, *desetina*, *jednina*), svrstane i pod brojevne imenice (Barić i sur. 2005). Što se tiče same definicije brojeva, ona je uglavnom univerzalna i jednaka u svim gramatikama, no podjela na razrede i sama razradba drugačija je od priručnika do priručnika.

Osnovna je pogreška u gramatičkom opisu, ističe Branka Tafra (2017: 2), što se u poglavljima o brojevima nalaze mnoge riječi samo zato što imaju tvorbenu vezu s glavnim brojevima, a čim imaju tvorbenu, imaju i značenjsku vezu.

U znanstvenoj je literaturi već utvrđeno da u hrvatskom jeziku postoje četiri podskupa jezičnih jedinica za označivanje pojma čistog broja: *tri*, *troje*, *troji*, *trojica*. Budući da ovi leksemi pripadaju različitim vrstama riječi (broj, prilog, pridjev, imenica), zatim tvorbenu, funkcionalno i značenjski su povezani, razmatraju se pod zajedničkim nazivom brojevne riječi. (Tafra 2005: 39) Potrebno je razlikovati brojevne riječi i od ostalih kvantifikatora. *Kvantifikatori* su širi pojam od brojeva, nije nužno svaki kvantifikator i broj, bez obzira na to što iskazuje nekakvu približnu količinu. Pojavljuju se u obliku količinskih priloga (npr. *malo*, *mnogo*, *nekoliko*, *nešto*, *dosta* itd.), neodređenih zamjenica (npr. *neki*, *nijedan* itd.) te imenica kada ne znače predmetnost nego količinu (npr. *vagon žita*). Oni čak mogu biti tvoreni od istoga korijena (npr. *treći*, *trica*, *trojka*), no ne znače uvijek *brojnost* (pojam je u uskoj vezi s kategorijama broja i brojivosti, a uvodi se umjesto naziva izbrojena količina) što je slučaj s prvotno nabrojanim kvantifikatorima. (Tafra 2005: 39)

„Osim morfološke podudarnosti s imenicama, pridjevima i prilozima, zamjenice i brojevi obavljaju funkcije tih riječi, pa izlazi kao da ih jedino njihovo značenje (kod zamjenica upućivačko, a kod brojeva količinsko) odvaja od drugih leksičko-gramatičkih razreda.“ (Tafra 1989: 3)

Dodajmo još i da je broj njihovih članova ograničen, u priručnicima nisu jasno definirani s obzirom na značenje i uporabu, nisu svugdje jednako klasificirani, a postoje i različita mišljenja o fleksiji onih par promjenljivih brojeva. Ono što je važno pri utvrđivanju bi li brojevi trebali biti posebna vrsta riječi ili podvrsta priloga, odnosno neke druge vrste riječi, jest to da su oni funkcionalno samostalne riječi za razliku od prijedloga i veznika koji svoju funkciju u jeziku uvijek obavljaju u sintaktičkim odnosima. Njima se može izraziti i zbirnost, određenost (npr. *obadvoje*); živo / neživo, muško / žensko (npr. *obojica*, *obje*); parnost (npr. *dvoji*); potpunost (npr. *!*). (Tafra: 1999: 770)

Iako brojevi do 18. stoljeća uopće nisu bili obilježavani kao zasebna vrsta riječi, danas u gramatikama broj znači vrstu riječi koja označava izbrojenu količinu predmeta koji su izrečeni imenicama. Apstraktno se, odnosno matematičko poimanje broja ne podudara s lingvističkim. Branka Tafra kao argument navodi *pluralia tantum* imenice te zbirne imenice u kojih se „gramatičkom množinom izriče stvarna jednina i gramatičkom jedninom stvarna množina“ (Tafra 1989: 222). U gramatikama hrvatskoga jezika, a i u mnogim gramatikama stranih jezika, brojevi su zahtjevna kategorija i teško ih je precizno normirati. Za početak, nije jasno postavljeno koje sve riječi spadaju u brojeve i prema kojim kriterijima bi trebale biti svrstane u jezične priručnike. Tako su u brojeve svrstane riječi koje se čak i imenuju imenicama, pridjevima, priložima itd., pa nije jasno zašto onda nisu svrstane pod te vrste riječi.

„Upravo na školsku klasifikaciju ima mnogo prigovora, najviše zbog miješanja različitih kriterija pa su za izlučivanje imenica, pridjeva i glagola bila bitna njihova morfološka obilježja, za zamjenice i brojeve semantička, a za prijedloge i veznike sintaktička. Iz tog razloga u određivanju norme ima dosta nelogičnosti.“ (Tafra 1989: 220)

Brojevi su određeni neprekinuti nizovi riječi (npr. *jedan*, *dva*, *tri*...; *dvoje*, *troje*, *četvero*...) te se u jezičnim priručnicima ne bi smjelo gramatički odvajati riječi koje pripadaju istom nizu, primjerice *dvoje* i *troje*, ili pak, svrstavati različite brojevne riječi u istu vrstu riječi, npr. *troje* i *trojica* jer je riječ o gramatički različitim vrstama riječi. (Tafra 2017: 318)

1.2. Podjela brojevnih riječi

Kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, lingvisti su utvrdili četiri podskupa jezičnih jedinica u hrvatskome jeziku koje su nositelji „pojma čistoga broja“ (Muller 1982

prema Tafra 2000: 261), a to su *dva, dvoje, dvoji, dvojica*. Te leksičke jedinice pripadaju različitim vrstama riječi, no sve iskazuju brojnost tj. određenu količinu pa ih se svrstava pod brojne riječi. Ova četiri podrazreda uvijek označavaju brojnost što ih izdvaja u odnosu na ostale kvantifikatore. (Tafra 2000: 262)

Ivan Marković (2012) u svojoj je knjizi *Uvod u jezičnu morfologiju* dao kratak pregled brojnih riječi u hrvatskome jeziku. Njegova će nam podjela poslužiti kao orijentir, no prema potrebi ćemo se koristiti i drugim radovima.

1.2.1. Glavni ili kardinalni brojevi

Glavni ili kardinalni brojevi iskazuju točnu, izmjerenu, upravo prebrojenu vrijednost onoga što je iskazano imenicom. U hrvatskome ih možemo podijeliti u tri razreda.

I. Broj *jedan* u rečenici ponaša kao pridjevska riječ, a sklanja se prema singularu II. pridjevske deklinacije.¹ Ima kategorije padeža i roda jer djeluje kao pridjevska riječ. Kao broj *jedan* je i *nijedan, nijedna, nijedno*, koji se redovito tretira kao neodređena zamjenica. Kad znači matematički broj ili brojku, *jedan* se **ne sklanja**. (Marković 2012: 484)

II. Brojevi *dva (oba, obadva), tri, četiri*. Brojevi *dva, oba, obadva* sklanjaju se prema zasebnoj deklinaciji, *tri* i *četiri* prema pluralu III. imeničke deklinacije što je prikazano u tablici 1. Imaju kategorije padeža i roda (m. i s. r. – *dva*, ž. r. – *dvije*; m. i s. r. – *oba*, ž. r. – *obje*), odnosno samo padeža (*tri* i *četiri*). Isto kao i broj *jedan*, kada znače matematičku brojku, ne mijenjaju se. (Marković 2012: 485)

Tablica 1. Sklonidba brojeva *dva, dvije, tri, četiri*.

	m. r. / s. r.	ž. r.	sva tri roda	
N	dva	dvije	tri	četiri
G	dvaju	dviju	triju	četiriju
D	dvama	dvjema	trima	četirima
A	dva	dvije	tri	četiri
V	dva	dvije	tri	četiri
L	dvama	dvjema	trima	četirima
I	dvama	dvjema	trima	četirima

¹ Primjer deklinacije broja *jedan* preuzet je iz *Gramatike hrvatskoga jezika*, J. Silića i I. Pranjkovića, no istovjetan je onome u *Uvodu u morfologiju*, I. Markovića (2007): **N** jèdan/ jèdna/ jèdno; **G** jèdno-og, jèdn-oga/ jèdn-è/ jèdnog, jèdn-oga; **D** jèdnom, jèdn-omu, jèdn-ome / jèdnōj/ jèdn-om, jèdn-omu, jèdn-ome; **A** jèdn-og, jèdn-oga/ jèdn-u/ jèdn-o, (**za živo**), jèdan (**za neživo**); **L** jèdn-om, jèdn-omu, jèdn-ome/ jèdn-ōj/ jèdn-om, jèdn-omu, jèdn-ome; **I** jèdn-īm/ jèdn-ōm/ jèdn-īm.

III. Ostali se glavni brojevi ne mijenjaju po padežima, a nemaju ni kategoriju roda i broja. U sintaktičkim odnosima se ponašaju kao količinski prilozi za razliku od prva četiri broja koji su atributi. (Marković 2012: 484) Ne mogu stajati kraj nebrojivih (odnosno zbirnih) imenica, kao u primjeru (1).

(1) *U požaru je život izgubilo šest ljudi.*

Marković ističe razliku između imenica *stotina, tisuća, milijun, milijarda* itd. od brojeva *sto / stotinu, tisuću, milijun, milijardu...* (Marković 2012: 484)

Glavni brojevi se mogu sklanjati i kad dolaze s prijedlogom, primjer (2).

(2) *Vijećao je s trima profesorima.*

1.2.2. Redni ili ordinalni brojevi

Redni ili ordinalni brojevi iskazuju točan redoslijed brojivih jedinica iskazanih imenicom. To su npr. *prvi, drugi, treći, dvadeseti* itd. Sklanjaju se prema II. pridjevskoj deklinaciji (u višечlanim rednim brojevima, sklanja se isključivo posljednji član), poput pridjeva imaju kategorije padeža, broja i roda (tablica 2). (Marković 2012: 487)

Tablica 2. Sklonidba rednih brojeva.

	m. r.		ž. r.	s. r.
NOM.	prv-i	dvadeset prv-i	prv-a	prv-o
GEN.	prv-oga	dvadeset prv-oga	prv-e	prv-oga
GEN. PL.	prv-ih	dvadeset prv-ih	prv-ih	prv-ih

U gramatičkom rečeničnom ustrojstvu ponašaju se kao pridjevi, najčešće kao atributi. Također mogu stajati samostalno – primjeri (3–5). (Marković 2012: 487)

(3) *Dioklecijanova palača spomenik je nulte kategorije.*

(4) *Bili smo iznenađeni drugim mjestom na Olimpijadi.*

(5) *Prvi je dobio televiziju, drugi mikser, trećemu smo dali prigodni poklon bon.*

1.2.3. Brojevine imenice

„Brojevine imenice jesu imenice sa značenjem brojnosti, a izvedene su od brojeva. Imaju samo jedninu, odnosno one su *singularia tantum*. Ne mijenjaju se po rodu, no za razliku od brojeva, nose obavijest o živosti prebrojenih referenata. Brojevnih imenica u užem smislu razlikujemo dva razreda, već prema tomu jesu li referenti koje označuju osobe te ako jesu, kojega su spola.“ (Marković 2012: 487)

Brojevine imenice za muške osobe tvore se nastavcima *-oj-ic-a* (npr. *dvojica, obojica, obadvojica, trojica, dvadesetdvojica* itd) i *-or-ic-a* (npr. *četvorica, petorica, dvanaestorica, dvadesetpetorica* itd.), a sklanjaju prema e-deklinaciji: N (*ona*) *dvojic-a*, G (*one*) *dvojic-e*, D (*onoj*) *dvojic-i* itd. (Marković 2012: 487)

Kada su u pitanju imenice koje znače nešto što je živo, bitno je je li riječ o ljudima ili životinjama. Kategorija osobnosti utječe na izbor brojevine riječi *dvojica*. Zato su *dva* konja, ali *dvojica* sportaša. (Tafra 2005: 35) Na primjerima se tih imenica najbolje vidi problematika određivanja gramatičkoga roda i koliko pristupa pritom možemo primijeniti: prema atributnome slaganju koje se najčešće primjenjuje, riječ je o imenicama ženskoga roda. Prema predikatnom slaganju, imenice su srednjeg roda, nekada i muškog roda, npr. *sva šestorica su došla / došli*. (Marković 2012: 488) Drugu skupinu čine brojevine imenice za raznospolno, neživo i nebrojivo koje se tvore tako da se na osnovu glavnoga broja dodaju nastavci *-oje* i *-ero* (npr. *dvoje, troje, četvero, petero...*) (Marković 2012: 488)

Branka Tafra ih naziva zbirnim brojevima, a ne brojevnim imenicama te ističe da su upravo oni najsporniji hrvatskim govornicima i jezikoslovcima. (Tafra 2000: 263) Silić i Pranjković (2007: 145) ih navode kao brojevine imenice, kao i Ivan Marković (2012: 488) jer su determinatori. *Hrvatska gramatika* ih naziva zbirnim brojevima, no u primjerima kao što je *Neka im obojima... oprostite zbog njihova djeteta*, ne razlučuju razliku između zbirnih brojeva i brojevnih pridjeva. (Barić i sur. 2005: 219) Budući da upotreba zbirnih brojeva nije uvijek obvezna (*dva profesora / dvoje profesora*), imaju ograničenja uz koje imenice mogu doći te nije još definirano kada su promjenljivi, a kada nepromjenljivi. Razlog tomu je, navodi Tafra (2011: 186), taj što zbirni brojevi najčešće dolaze uz zbirne imenice koje su inače nebrojive: *petero janjadi, troje unučadi, bez petero djece*. Za razliku od glavnih brojeva, zbirni su brojevi nepromjenljivi kada se ispred njih nalazi prijedlog, npr. *s troje profesora, o dvoje zaljubljenih*. (Tafra 2000: 270) Kada se govori o riječima *dvoje, troje* kao o imenicama, uzima se u obzir

samo kojeg su roda (srednji), a ne objašnjava se kojoj sklonidbenoj vrsti pripadaju te imenice (*bez troga*), odnosno jesu li one možda nesklonjive (*s dvoje profesora*). (Tafra 2005: 43)

„Kriteriji su za određivanje vrsta riječi prilično složeni, ali je vrlo jednostavno razdvojiti u dvije vrste ove riječi: *dvojica* i *dvoje*. Prva ima kategoriju broja (singularia tantum) i sklanja se po sklonidbi e, slaže se s determinatorom u broju, rodu i padežu: *ove dvojice*, *ovoj dvojici*. Dakle, imenica je. Riječ *dvoje* **nema** kategoriju broja, djelomično je sklonjiva, i to po posebnoj sklonidbi, a i sročnost je drugačija od one koju uvjetuje imenica. Pripada zbirnim brojevima jer najčešće dolazi uz zbirne imenice: *dvoje unučadi*.“ (Tafra 2017: 322)

Na nju utječe i kategorija osobnosti. Kada stoje samostalno ili uz imenicu muškoga roda, osim brojnosti, znače i mješovitost spola: *nas dvoje* (muška i ženska osoba), *dvoje učenika* (učenik i učenica), *dvoje sudaca* (sudac i sutkinja). No i u tom tipu provedbe zbirnih brojeva, postoje ograničenja unutar same kategorije osobnosti: brojeva riječ *dvoje* slaže se s imenicama koje znače neku profesiju (no i tu ima iznimaka, npr. *dvojica generala*). Ona može stajati uz zbirne imenice koje znače mlado od životinje (*dvoje piladi*), no ne upotrebljava se uz imenice koje znače odrasle životinje (*dvoje golubova*). Zato će sintagma *dvoje golubova* podrazumijevati metaforu, zaljubljenog muškarca i ženu. (Tafra 2005: 64)

Marković (2012: 490) u brojevnim imenicama ubraja i riječi poput *sedmaš*, *šezdesetosmaš*, *dvica*, *petica*, *osmica*, *stotica*, *tisućica*, *trećina*, *petina*, *dvadesetosmina*, *četvrtinka*, *stotinka*, *tisućinka*, *desetak* itd. nazivajući ih „brojevnim imenicama u širem smislu“. Branka Tafra opetovano u svojim radovima ukazuje na to da riječi iz iste tvorbene porodice kojoj je glavni broj tvorbena osnova (npr. *dva*, *dvojica*, *dvoji*, *dvaput*) ne moraju pripadati istoj vrsti riječi – brojevima. (Tafra 2005, 2007, 2012, 2017)

Kad se od brojeva izvode druge vrste riječi, onda je značenje količine koju izričemo povezano sa značenjem vrste riječi koja se tvori:

„Kad je riječ o imenicama (npr. *stotinka*), to je značenje predmetnosti, kad je riječ o pridjevima (npr. *dvostruk*), to je značenje svojstva, kad je riječ o glagolima (npr. *utrostručiti*), to je značenje radnje (proces), a kad je riječ o prilozima (npr. *dvaput*), to je značenje cirkumstancijalnosti (riječi koje označuju različite okolnosti pod kojima se događa glagolska radnja).“ (Badurina i Pranjković 2015: 91)

Tako i već nabrojane leksičke jedinice ne mogu stajati uz *jedan, dva, tri...* Sve su to imenice koje imaju imenične kategorije: rod, broj i padež, pa se u gramatikama trebaju obrađivati kao imenice, dok se u rječotvorju trebaju spomenuti glavni brojevi kao osnovice u njihovoj tvorbi, a u rječniku će se u obradi njihova značenja naći barem jedno zajedničko značenjsko obilježje s ostalim riječima iz iste tvorbene porodice. (Tafra 2017: 325) Tvorbeni su i semantički kriteriji za utvrđivanje vrste riječi neosporno važni, no ovdje su u koliziji s morfološkim. Iz tog razloga nema potrebe za remećenjem klasifikacije brojevnih riječi. Ako je neka riječ brojevena imenica, ne bi se trebala obrađivati u poglavlju o brojevima bez obzira na istaknutu kategoriju brojnosti.

1.2.4. Brojevnii pridjevi

Brojevnii pridjevi su pridjevi koji dolaze uz imenice *pluralia tantum* te uz imenice koje znače par ili skup – ovo se primjenjuje na klasičnim množinskim oblicima imenica kada se one odnose na nekakav neodvojiv skup, odnosno nešto što se promatra u cjelini, a ne individualno. (Tafra 1999: 776) To se ne primjenjuje često, no pravilno je, npr. „*iznijeli smo dvoje dokaze, mi svoje, a vi svoje.*“ (Tafra 1999: 776) Kada se pojam, koji neka imenica u svom množinskom obliku označava, odnosi na nekakvu cjelinu ili skup, tada je moguće koristiti brojevnu riječ *dvoji* (-e, -a): *dvoje suze* (majčine i očeve). (Tafra 1999: 776) Brojevnii se pridjevi sklanjaju kao određeni pridjevi kao što sam naziv sugerira, no ograničena im je distribucija na samo određeni tip imenica.

1.3. Koje brojevne riječi imaju gramatički rod

Općenito je poznato da se rod riječi, odnosno gramatički rod, ne podudara uvijek sa spolom. Tako će neke riječi koje označavaju nešto muško, biti izrečene gramatičkim ženskim rodnom, npr. *kukavica, starješina, sluga...* Branka Tafra (2001: 255), pozivajući se na radove Vladimira Anića (1984) o razgraničenju roda i spola i Nede Pintarić (1992–1993) o semantičkim i gramatičkim teorijama kategorije roda imenica, navodi nekoliko kriterija prema kojima se određuje gramatički rod: morfološki (prema dočetu u nominativu i prema deklinaciji), sintaktički (prema sklonidbenim nastavcima atributa koji stoje uz imenice), morfosintaktički i semantički. Danas gramatički priručnici primjenjuju različite pristupe u određivanju roda riječi što rezultira i različitim rješenjima.

„Budući da hrvatski jezik nema član, stari su gramatičari rod određivali uz pomoć zamjenice *ovaj*, dakle sintaktički, koji bi kriterij i dalje trebalo primjenjivati. Stoga bi se kategoriji roda u hrvatskom jeziku trebalo pristupiti od sintakse prema morfologiji jer se ona primarno realizira na sintaktičkoj razini, a tek sekundarno može se govoriti o njezinoj morfologizaciji.“ (Tafra 2001: 256)

U *Gramatici hrvatskoga jezika* Stjepko Težak i Stjepan Babić (2007: 134) brojeve *jedan*, *dva*, *tri* i *četiri* navode kao morfološki promjenljive. Osim toga broj *jedan* „ima sva tri roda i oba broja“ (Težak i Babić 2007: 134), iako prema logici broj *jedan* ne može imati množinu, a ni brojevi kao vrsta riječi nemaju kategoriju broja), dok *dva* vrijedi za muški i srednji rod, a *dvije* za ženski. Brojevi *tri* i *četiri* nemaju kategoriju roda. Redni se brojevi dekliniraju kao određeni pridjevi te imaju sva tri roda (tablica 3).

Tablica 3. Sklonidba rednih brojeva *prvi*, *prva*, *prvo*.

	m. r.	ž. r.	s. r.
N	prvi	prva	prvo
G	prvoga	prve	prvoga
D	prvome	prvoj	prvome
A	prvi / prvoga	prvu	prvo
V	prvi	prva	prvi
L	prvome	prvoj	prvome
I	prvim	prvom	prvim

U poglavlju o brojevima spominju se i *stotina*, *tisuća* i *milijarda* kao imenice ženskoga roda te *milijun*, *trilijun* itd. kao imenice muškoga roda koje samo značenjski predstavljaju određenu brojčanu vrijednost, no i dalje je riječ o imenicama. U tu skupinu spadaju i tzv. brojevne imenice: *dvojica*, *trojica*, *četvorica*, *jedanaestorica*... Označavaju osobe muškoga spola, promjenljive su jer se sklanjaju, ali se izriču gramatičkim ženskim rodnom ako određujemo prema spomenutom sintaktičkom pristupu. (Težak i Babić 2007: 136)

Brojevnim se imenicama srednjega roda izriču osobe različitoga spola npr. *dvoje*, *troje*, *petero* itd.: *dvoje* (muškarac i žena), *četvero* (tri muškarca i jedna žena ili tri žene i jedan muškarac, ili dvije žene i dva muškarca). (Težak i Babić 2007: 136)

Težak i Babić (2007: 137) na kraju obrađuju brojevne pridjeve, također u poglavlju o brojevima zbog semantičkih razloga. Brojevnih pridjevi imaju kategoriju roda i označitelji su

brojnosti samo u množini: *dvoji, dvoja, dvoje; troji, troja, troje, ALI! četveri, četvera, četvero; peteri, petera, petero; deseteri, desetera, desetero*. Može se primijetiti da se nastavci za srednji rod ne podudaraju u čitavom nizu.

Također, postoje i manjkavosti glede definiranja uz koji će se tip imenica brojevni pridjevi upotrebljavati. Nije dovoljno, niti točno, reći da se upotrebljavaju samo u množini jer nije pravilno *troje kuće*, već *tri kuće*. S druge strane nije pravilno ni *tri hlače*, već *troje hlače*. Dakle, brojevni pridjevi dolaze isključivo uz imenice *pluralia tantum* te uz imenice koje znače par ili skup. (Tafra 2005)

Eugenija Barić i sur. (2005) u *Hrvatskoj gramatici* također navode da broj jedan ima sva tri roda, ali opet se spominje njegova upotreba i u množini kao u prethodnoj gramatici:

„Broj jedan upotrebljava se i u množini uz imenice koje u množini znače jedan predmet ili skup ljudi koji rade isti posao ili po bilo čemu spadaju zajedno, npr. *Jedni su sjedjeli, drugi su stajali; Kupio je jedne čarape; Dovezli su se jedni igrači, a uskoro će i drugi.*“ (Barić i sur. 2005: 216)

Brojevi *dva, oba*, tj. *obadva* imaju istovjetne oblike za muški i srednji rod, a posebne za ženski rod: *dvije, obje, obadvije*. Brojevi *tri* i *četiri* nemaju kategoriju roda, no mijenjaju se po padežima. (Barić i sur. 2005: 217) Isto je i s „brojevima odnosno imenicama“ (Barić i sur. 2005: 217) *stotina, tisuća, milijarda, bilijarda* koje završavaju na -a, tj. ženskoga su roda.

Redni brojevi imaju oblik određenoga pridjeva, dakle i sva tri roda. Nadalje, brojevne riječi na -oje i -ero (-oro) nazivaju zbirnim brojevima (Barić i sur. 2005: 2018–219), za razliku od Silića i Pranjковиća (2007) te Markovića (2012) koji ih klasificiraju kao brojevne imenice srednjega roda. U *Hrvatskoj gramatici* opisani su kao sklonjivi, no bez kategorije roda. (Barić i sur. 2005: 219)

Brojni pridjevi služe za izricanje odbrojene količine onoga što znači imenica uz koju stoje. Tvoreni su sufiksom -oj- (dv-oj-, ob-oj-, tr-oj-) i -er-, -or² (četv-er...), a imaju oblike pridjevske zamjenice što je prikazano u tablicama 4 i 5. Upotrebljavaju se uz *pluralia tantum* imenice, a mijenjaju se po rodu, broju i padežu. (Barić i sur. 2005: 220)

---

² Brojevne riječi koje označuju skupinu osoba različita spola u hrvatskome standardnom jeziku tvore se sufiksom -ero. Nepravilno je takve imenice izvoditi sufiksom -oro, dakle, umjesto *četvoro, petero, šestoro, sedmero, osmero, devetoro, desetoro* pravilno je *četvero, petero, šestero, sedmero, osmero, devetoro, desetoro*, npr. *Rezervirali smo stol za četvero., Odgovaralo je njih osmero.* (<http://jezicni-savjetnik.hr/?page=16>)

Tablica 4. Sklonidba brojnih pridjeva u jednini.

	m. r.	s. r.	ž. r.
N	dvoj-i	dvoj-e	dvoj-a
G	dvoj-eg(a), dvo-g(a)		dvoj-e
D	dvoj-em(u), dvo-m(e)		dvoj-oj
A	= N ili A	= N	dvoj-u
L	= D		= D
I	dvoj-im		dvoj-om

Tablica 5. Sklonidba brojnih pridjeva u množini.

	m. r.	s. r.	ž. r.
N	dvoj-i	dvoj-a	dvoj-e
G	dvoj-ih		
D	dvoj-im(a)		
A	dvoj-e	dvoj-a	dvoj-e
L		= D	
I		= D	

Brojne imenice tvore se od zbirnog broja nastavkom *-ica*, npr. *obojica*, *dvojica*, *desetorica*... Odnose se samo na muški rod, no gramatički odgovaraju ženskom rodu prema nastavku i sročnosti sa zamjenicom *ovaj*, *ova*, *ovo*. (Barić i sur 2005: 221) U istom jezičnom priručniku navodi se da je riječ o imenicama koje se sklanjaju u jednini kao imenice vrste *a*, no autori ih ipak obrađuju u poglavlju o brojevima. (Barić i sur. 2005: 221) U brojne imenice ubrajaju i imenice s nastavkom *-ak* koji se nadodaje na osnovu brojeva devet, deset, petnaest, dvadeset i većih desetica i od broja tisuću – *hiljadak*, npr. *desetak*, *dvadesetak*, *devetak*, *petnaestak*. (Barić i sur. 2005: 221) Riječ je nepromjenjivim kvantifikatorima. Među brojne imenice ubrajaju se i nazivnici razlomaka na *-ina*, *-nina*, *-inka*, npr. *trećina*, *četvrtina*, *tisućina*. Gramatički su ženskoga roda i mogu stajati u nominativu jednine (npr. *jedna trećina*) ili množine (npr. *četiri polovine*) te genitivu množine (npr. *osam četvrtina*). (Barić i sur. 2005: 221)

J. Silić i I. Pranjković (2007: 145) također navode broj *jedan* kao onaj s karakteristikama pridjeva: sva tri roda, u sintagmatskim se odnosima slaže u rodu, broju i padežu (opet se navodi broj unatoč semantičkim kontradikcijama). Tako se ponaša bez obzira na to je li riječ o

jednoznamenkastom broju (primjer 6) ili posljednjoj znamenci dvoznamenkastog, odnosno višeznamenkastog broja (primjer 7):

(6) *Na sastanku je bio jedan član našega društva.*

(7) *Na sastanku je bio sto jedan član našega društva.*

Broj *dva* (kao i *oba*, *obadva*) dolazi uz muški i srednji rod, i to uz njihov genitiv jednine: *dva grada*, *dva sela*, dok brojevima *tri* i *četiri* nije svojstvena kategorija roda.

U brojevnice imenice prema J. Siliću i I. Pranjkoviću (2007) spadaju imenice koje su izvedene od glavnih brojeva sufiksima *-ojica*, *-orica*, *-oje* i *-ero*. Prva se dva nastavka odnose na muški spol, a druga dva na muški i ženski spol te na mlado od čovjeka ili životinje. Brojevnice imenice imaju samo jedninu, a kategoriju roda nemaju. O zbirnim brojevima nema spomena. (Silić i Pranjković 2007: 145)

Brojevnici se pridjevi tvore od osnove glavnoga broja i sufiksa *-oji* i *-ori*, npr. *dvoji*, *četvori*, *petori*... Imaju samo množinu, ali sva tri roda što je prikazano u tablici 6. (Silić i Pranjković 2007: 146)

Tablica 6. Sklonidba brojevnih pridjeva u množini.

	m. r.	s. r.	ž. r.
N	dvoj-i	dvoj-e	dvoj-a
G	dvoj-ih		
D	dvoj-im(a)		
A	dvoj-e	dvoj-e	dvoj-a
L		= D	
I		= D	

Branka Tafra (2005) u svom članku „Oba, obadva“ ističe da kategorija osobnosti može utjecati na odabir brojevnice riječi jer značenjski obuhvaća mušku i žensku osobu, a njezinim se uvođenjem jasnije razgraničavaju lice i osoba.

„Kategorija osobnosti utječe samo na izbor dviju vrsta brojevnih riječi, onih na *-ica* i na *-oje*. Imenica *dvojica* znači dvije muške osobe, a i dolazi samo uz imenice koje znače mušku osobu: *dvojica momaka*, *obojica sportaša*, *obadvojica studenata*. Ako stoje uz imenice muškoga roda koje ne znače mušku osobu, znači da su te imenice upotrijebljene u prenesenom značenju: *dvojica konja*, *dvojica*

vragova, dvojica anđela (inače su dva konja, dva vraga, dva anđela).“ (Tafra 2005: 26)

Zaključno, Branka Tafra, po osobnom sudu autora ovoga diplomskoga rada, najbolje sažima podjelu i gramatičke osobitosti brojevnih riječi, pa tako brojevi *jedan* i *dva* imaju kategoriju roda i padeža: *jedan, jedna, jedno; dva, dva, dvije*, odnosno *oba, oba, obje*. Brojevi *tri* i *četiri* nemaju kategoriju roda, no imaju kategoriju padeža. Ostali su glavni brojevi nepromjenljivi, a sintaktički se vladaju slično količinskim priložima, odnosno dobivaju imeničku dopunu u G pl. (Tafra 2005)

Redni brojevi imaju kategorije padeža i roda, a sklanjaju se prema II. pridjevskoj deklinaciji. Brojevine imenice nemaju kategoriju roda. Marković (2012: 488) tvrdi da je prema atributnome slaganju riječ o imenicama ženskoga roda jednine, a prema predikatnome srednjega roda množine, npr. „**sva** petorica **su došla / došli**.“

Brojeveni pridjevi imaju kategorije padeža, broja (uvijek su u množini) i roda, u gramatičkom ustrojstvu rečenice imaju funkciju atributa imenici. (Marković 2012: 491)

1.4. Koje brojevne riječi imaju gramatički broj?

U literaturi se prilikom obrade brojevnih riječi ne razgraničuje morfološka kategorija broja, od značenjske kategorije brojivosti. Tu je još i treća stavka, to je izvanjezična mogućnost brojenja predmeta. Zbog čestih preklapanja ovih triju polazišta u klasifikaciji brojevnih riječi, stvaraju se kontradikcije i neusustavljena analiza ove vrste riječi u gotovo svim jezičnim priručnicima. (Tafra 2005: 19)

Tablica 7. Sklonidba brojeva *jedni, jedne, jedna*.

	m. r.	s. r.	ž. r.
N	jedn-i	jedn-a	jedn-e
G	jedn-ih		
D	jedn-im(a)		
A	jedn-e	= N	= N
V	= N	= N	= N
L	= D		
I	= D		

Hrvatska gramatika navodi da broj jedan ima i jedninu i množinu. U tablici 7 prikazana je sklonidba broja *jedan* za sva tri roda prema Barić i sur. (2005: 216). Kao što je u prethodnim poglavljima spomenuto, broj jedan se u potpunosti slaže s imenicom uz koju stoji. (Barić i sur. 2005: 216)

U Barić i sur. (2005: 216) o gramatičkom broju riječi *dva, oba, obadva, tri i četiri* nema posebnih napomena. Prikazana je samo sročnost s imenicama u množini. Redni se brojevi sklanjaju kao određeni pridjev, no o gramatičkom broju i množini rednih brojeva također se ne navode dodatni podatci. Ista je situacija i sa zbirnim brojem čija je promjenljivost sama po sebi upitna. Brojni pridjevi imaju jedninu i množinu (Barić i sur. 2005: 220) kao što je već navedeno u prethodnom poglavlju.

Poznato je da brojevnici pridjevi dolaze samo uz imenice u množini koje znače par ili skup ili su pak *pluralia tantum* imenice. Barić i sur. (2005: 221) pišu da se brojni pridjev iznimno može pojaviti u jedninskom obliku, no tad se slaže s pridjevom tvorenim nastavkom -struk. Brojne imenice imaju nastavke na -ica (npr. *dvojica, trojica, obojica*), -ak (npr. *dvanaestak, desetak, tridesetak*) i -nina (npr. *polovina, trećina, tisućina*), ali samo brojne imenice posljednje skupine mogu biti u množini i to uz brojnike dva, tri ili četiri, npr. *dvije dvadesetine*. (Barić i sur. 2005: 212–221)

„Većina brojevih imenica može imati i jedninu i množinu. Iznimka su, vidjet će se, brojive imenice *pluralia tantum* s oznakom (- apstraktno). Brojive su od davnina znane *pluralia tantum* hlače, vile, grablje, pleća i sl. koje nemaju jedninski oblik. Brojive su jer im je sadržaj pojmljiv kao *jedno* kojemu u opreci stoji *mного*.“ (Znika 2005: 41)

Tablica 8. Sklonidba brojevnih imenica *dvojica, dvoje*.

N	dvòjic-a	dv-òj-e
G	dvòjic-ē	dv-óga
D	dvòjic-i	dv-óma
A	dvòjic-u	dv-òj-e
V	dvòjic-o	dv-òj-e
L	dvòjic-i	dv-óma
I	dvòjic-ōm	dv-óma

U *Gramatici hrvatskoga jezika* Silić i Pranjković (2007: 142) broju jedan navode samo jedninu. Redne brojeve samo definiraju, potpuno izostavljajući dekliniranje brojevne riječi po principu određenoga pridjeva. Brojevne imenice sklanjaju se samo kroz jedninu (tablica 8).

I po pitanju brojevnih pridjeva ova se gramatika razilazi s *Hrvatskom gramatikom*. Budući da su brojevni pridjevi kvantifikatori imenica koje znače par ili skup nečega što se ne može promatrati odvojeno, upotrebljavaju se, navode Silić i Pranjković (2007: 146) samo u množini za razliku od *Hrvatske gramatike* u kojoj Barić i sur. (2005: 220) sklanjaju brojevne pridjeve u jednini i množini.

S. Težak i S. Babić (2007: 134) također dekliniraju broj jedan kroz sva tri roda i oba broja. Redni brojevi se mijenjaju u sva tri roda u jednini, također kao određeni pridjev. Sklonidbu brojevnih imenica ne donose, već samo objašnjavaju njihovu upotrebu. Za brojevne pridjeve naglašeno je da imaju samo množinu, kao u primjeru 8.

(8) *Stigoše dvoji blizanci.*

Ivan Marković u *Uvodu u jezičnu morfologiju* daje malo iscrpniju analizu hrvatskih brojevnih riječi. Primjerice, osim prva četiri broja koji se sklanjaju u jednini, spominje i *nulu* kao nepromjenjivi broj koji je zapravo brojka (*ništica*), a leksički joj pandan još nije pronađen. Za broj *jedan* potvrđeno je da ne može biti u množini, a i imenice koje svojim „množinskim“ oblicima dopunjuje, sugeriraju da je riječ o drugoj vrsti brojevne riječi. (Marković 2012: 486) Ni ostali glavni brojevi nemaju gramatičku kategoriju broja. Što se tiče imenica *stotina, tisuća, milijun, milijarda* itd. koje su sklonjive i pritom se razlikuju od brojeva *stotinu, tisuću, milijun, milijardu* itd., one se mogu pojaviti i u množini doduše vrlo rijetko, iskazujući neku neodređenu veliku količinu, npr. *pet tisuća gradova, nekoliko milijuna stanovnika, zasipali su ga tisućama pitanja, u Indiji živi milijarda ljudi*. (Marković 2012: 490)

Brojevne pridjeve sklanja i Marković (2012: 491) i to prema II. pridjevskoj deklinaciji, samo u pluralu. Branka Tafra (1989: 229) tvrdi da brojevi ne mogu imati kategoriju broja što argumentiraju njihova gramatička i semantička obilježja.

1.5. Koje se brojevne riječi sklanjaju?

U poglavlju o rodu već smo naznačili da se prva četiri glavna broja sklanjaju. Budući da brojevima kao vrsti riječi nije svojstvena kategorija gramatičkoga broja, nema ni „opreke jednina – množina“ pri sklonidbi. „Stoga se ne može prihvatiti da riječ dva ima množinske

oblike. Jednostavno, riječ je o posebnoj sklonidbi u kojoj su se, povijesno gledano, izmiješali dvojinski i množinski nastavci.“ (Tafra 2005: 46)

U hrvatskim se gramatikama uglavnom usputno spominje okamenjeni akuzativ uz napomenu da se brojevi dva, tri i četiri s prijedlogom mogu i ne moraju sklanjati (Barić i sur. 2005: 217), npr. „*između dva rata : između dvaju ratova.*“ Branka Tafra (2005: 46) zaključuje: „Sa sinkronijskog bi stajališta bilo bolje govoriti o promjenljivosti i nepromjenljivosti sintagme s ta tri glavna broja.“

Pavle Rogić (1955), prema Tafra (2005: 46) ponudio je dobro rješenje za imenični oblik u NAV: imenice m. i sr. r. dolaze s nastavkom *-a*, dok imenice ž. r. imaju nastavak *-e*, uz napomenu da „u tim padežima brojeva riječ otvara mjesto imenici te da se broj i imenica slažu u ostalim padežima. Naime, glavni brojevi *dva, tri* i *četiri* zahtijevaju posebne imenične oblike samo u NAV: *tri zagrebačka prijatelja*, a u ostalim se padežima slažu s imenicom i pridjevnom riječi: *s trima zagrebačkim prijateljima*“. (Tafra 2005: 47) Isto pravilo vrijedi i za složene brojeve čija je posljednja znamenka *dva, tri* i *četiri* (Tafra 2005) te je u *Hrvatskoj gramatici* (2005: 217) istaknuto da je „uz te brojeve upotreba okamenjenog akuzativa, pogotovo iza prijedloga, češća nego uz nesložene.“ Ako dva, tri i četiri stoje uz imenice uz koje dolaze samo brojevi manji od *pet*, npr. *brat, dijete, uho, oko*, cijela sintagma se ne sklanja. (Tafra 2005: 47)

Najčešće se vodi rasprava oko zbirnih brojeva (*dvoje, troje, četvero...*). Osim toga što nije usuglašeno uz koje se imenice upotrebljavaju, i njihova je promjenljivost predmet rasprava. Primjerice, Silić (1996c, d), prema Tafra (2000), zbirne brojeve naziva *priložnim brojevima*, dakle ne mijenjaju se prema padežima. Tafra napominje da je to zato što dolaze, između ostalog, i uz zbirne imenice koje su nebrojive, pa se onda ni zbirni broj uz nju ne mijenja, npr. *troje unučadi, petero djece...* Suprotno od glavnih brojeva, zbirni se brojevi u konstrukcijama s prijedlogom ne mogu sklanjati: *s četvero profesora, od troje sudionika*. (Tafra 2000: 270) Marković s druge strane ne daje prijedlogu na važnosti u takvim konstrukcijama, nego tvrdi da se zbirni brojevi (brojeve imenice kako ih on naziva) ne sklanjaju uz imenicu, npr. „N *dvoje studenata, G bez dvoje studenata, L o dvoje studenata, I s dvoje studenata.*“ (Marković 2012: 489) Isto tako, razlika je kada se upotrebljavaju za živo i za neživo: *nas troje ovdje čekamo i nama troma je ponestalo strpljenja te bez dvoga ne pristajem na ugovor, jedno od troga, o dvojem se raspravlja, s dvojim si me kupio:*

„Ostatci su to dviju paradigmi, jedninske (NA *dvoje, G dvojega/dvoga, D dvojemu/dvomu, L o dvojem/dvome, I dvojim*) i dvojinske (DI *dvojima/dvoma*),

s nekontrahiranim i kontrahiranim (češće) oblicima, s tim da se dvojinjski proširio i na lokativ pa su sada, kada je riječ o osobama, u upotrebi samo ovi oblici: *dvoje* (NAG) i *dvoma* (DLI). Prema tomu, primjer *jedno od dvoje* razumijeva da je tu riječ o osobama (jedno od njih dvoje, npr. djevojka ili mladić), a *jedno od dvoga* da je riječ o neosobama (npr. kazalište ili film, izabrati jedno od toga dvoga). U istoj su opreci bez dvoje (u braku nema dogovora bez dvoje) i bez dvoga (bez dvoga, talenta i rada, nema uspjeha).“ (Tafra 2000: 270)

Veći se zbirni brojevi rijetko upotrebljavaju i sklanjaju: *troga*, *troma* te *četverma*, *četverga*, naime riječ je o stilski obilježenim oblicima. (Tafra 2000: 270)

Brojevne imenice kao i zbirni brojevi, ukazuju na kategoriju živosti i osobnosti pa ih neki jezikoslovci svrstavaju pod istu kategoriju brojevnih riječi. Dvojica se sklanja po e deklinaciji, no *singularia tantum* (N *dvojica*, G *dvojice*, D *dvojici*, A *dvojicu*, L *dvojici*, I *dvojicom*). (Tafra 2005: 26)

Brojevni se pridjevi sklanjaju po pridjevskoj sklonidbi, dolaze uz *pluralia tantum* imenice pa su samo u množini. Neke gramatike navode i jedninu (*Hrvatska gramatika* 2005: 220) ovih brojevnih riječi, no istina je da se upotrebljavaju još samo u ženskom rodu jednine, kada nadopunjavaju zbirne imenice: N *dvoja djeca*, G *dvoje djece*; *četvera braća*. Kao što se u ovom i prethodnim poglavljima moglo vidjeti, brojevne riječi su vrlo zahtjevna skupina čije je kategoriziranje još vrlo upitno, što zbog uskih leksičko-gramatičkih okvira obilježja, što zbog semantičkog okvira koji ih determinira i čini posebnima u odnosu na druge vrste riječi. S obzirom na njihovu ograničenost, ovo su neka razlikovna morfološka obilježja brojeva prema Branki Tafri (2017: 323–324):

a) Glavni brojevi i zbirni brojevi su (ne)promjenjivi, dakle nemaju broj i rod – osim *jedan*, koji ima oblike za muški, ženski i srednji rod, dok *dva* i *oba* imaju ograničenu kategoriju roda.

b) Dekliniraju se glavni brojevi *jedan*, *dva*, *oba*, *tri* i *četiri*, zbirni brojevi *dvoje* i *troje*, a „sklonidba ostalih zbirnih brojeva (*četvero*, *petero* i dalje) iščezla iz upotrebe, ali je ostvariva.“

c) Redni brojevi su često u funkciji atributa u rečenici, pa imaju rod, broj i padež kao imenica koju nadopunjuju. Iako su slični pridjevima, ne stupnjuju se, nemaju karakteristike određenosti/neodređenosti te „ne mogu biti sinonimi, antonimi, homonimi ni paronimi drugim riječima.“

1.6. Što je s brojem jedan?

Broj jedan u rečenici se ponaša kao pridjevska riječ. Deklinira se prema II. pridjevskoj deklinaciji, ima padež i rod što je prikazano u tablici 8.

„Kao broj jedan vlada se i *nijedan, nijedna, nijedno*, koji se redovito tretira kao neodređena zamjenica. Kad znači matematički broj ili brojku, jedan se ne sklanja i ne mijenja: *jedan plus dva jesu tri; živi na ulazu broj jedan*, a ne mijenja se prilikom apstraktnog brojenja: *jedan, dva, tri, četiri...*“ (Marković 2012: 484–485)

Tablica 9. Sklonidba broja *jedan*.

	m. r.	ž. r.	s. r.
N	jedan	jedna	Jedno
G	jednoga	jedne	Jednoga
D	jednomu	jednoj	Jednomu
A	jedan / jednoga	jednu	Jedno
L	jednome	jednoj	Jednome
I	jednim	jednom	Jednim

Branka Tafra (2011) postavlja dva ključna pitanja na koja treba odgovoriti kada je broj *jedan* u pitanju: ima li množinu te je li riječ o glavnom broju. U svom članku „Jedno ili dvoje“ tvrdi da *jedan* nema množinu i da postoje tri riječi koje imaju slične izraze (*jedan* i *jedni*): glavni broj, zamjenica i pridjev: „Broj jedan po logici stvari ne može imati množinu, ali ni po gramatičkim obilježjima jer brojevi nemaju gramatičku kategoriju broja pa ne mogu imati jedninu i množinu.“ (Tafra 2011: 185) Iako gramatike pri spomenu plurala navode primjere *Jedni su sjedili, drugi su stajali* (Barić i sur. 2005: 216), te su riječi zamjenjive riječima *neki, isti, jednak* (Tafra 2011: 186). Ako ta leksička jedinica znači isti, tada nije riječ o broju:

„U rečenici *Jedna ih je majka rodila, ali nisu jedne sreće* sintagma *jedna majka* znači ‘ista majka’, a *jedna sreća* ‘jednaka sreća’. Očito je da je riječ o popridjevljenju broja jedan (‘jednak, isti’) i pozamjeničenju kad znači ‘neki’ (*Pred vratima stoji jedan čovjek*). Dakle, broj se jedan sklanja po rodu i padežu, ali ne i po broju jer nema gramatičku kategoriju broja.“ (Tafra 2011: 186)“

Jedni je prvi član u nizu brojevnih pridjeva: *jedni, dvoji, troji...*, koji stoje uz pluralia tantum imenice, npr. imenica hlače može biti samo u množini (pluralia tantum), pa i uz nju može stajati samo brojevnica riječ u množini – brojevni pridjevi *jedni, dvoji, troji...* Brojevni pridjevi se s imenicom uz koju dolaze slažu u rodu, broju i padežu. (Tafra 2011: 186)

Marković (2012: 492) spominje slučaj „uporabe brojevnoga pridjeva *jedni* bez eliptirane imenice (ljudi, žene i sl.), kad dolazi u opreci i u vezi s *drugi* (ljudi): *Jedni su bili za, drugi su bili protiv; Jedne su bile za, druge su bile protiv; Stajali su jedni nasuprot drugima...*“. Dalje naglašava da ova vrsta semantičke opreke postoji i u obliku u jednini pa se može govoriti i o potpunom poimeničenju; „takvi jedan i drugi također mogu biti različitih rodova, dapače i srednjega: Oni nisu *jedno* za *drugo*; Sjeli su *jedan* pored *drugoga*; Stoje *jedna* uz *drugu*.“ (Marković 2012: 492) Međutim, u svom tumačenju i oprimjerivanju miješa brojevni pridjev *jedni, jedne, jedna* s glavnim brojem *jedan, jedna, jedno...* Ni S. Težak i S. Babić (2007: 134) ne prave značenjsku i gramatičku razliku između *jedan, jedna, jedno* i *jedni, jedne, jedna*.

1.7. Što je s nulom?

Tablica 10. Sklonidba riječi *nula*³.

	jd.	mn.
N	nula	nule
G	nule	nula
D	nuli	nulama
A	nulu	nule
L	nuli	nulama
I	nulom	nulama

Ivan Marković (2012) prikazao je 55 Greenbergovih generalizacija o brojevima, među ostalim i da se svaki broj *n* može iskazati kao dio brojevnoga sustava u bilo kojem jeziku. On je već dio apstraktnog matematičkog ustroja. Ta činjenica je važna jer u jeziku, za razliku od matematike, nije prirodno izražavati nešto čega nema, nešto što ne postoji i čiju vrijednost ne možemo utvrditi jer je samo po sebi nema. Jedino čime se to može izraziti je negacijskim konstrukcijama. Zato je posebno zanimljiv broj nula koji prema matematičkim zakonitostima

³ Nula (lat. *nullus*) označava kardinalni broj praznog skupa (<http://hjp.znanje.hr>), a na temelju gramatičkih se obilježja svrstava u imenice (*Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* 2015).

nosi pripadajuću vrijednost, dok sva apstraktna brojanja u jeziku počinju zapravo brojem *jedan* jer *nula* je u jeziku zapravo *ništa*. (Marković 2012: 468) *Nulu* možemo i deklinirati što je prikazano u tablici 10. Gramatički rod odgovara ženskom rodu, a to što je možemo deklinirati, pokazuje da je riječ o imenici, ne broju.

„Možemo stoga samo kazati da i nije neobično to da hrvatski 0 iskazuje pozajmljenicom – nula, nema naslijeđene riječi za broj 0. Ako pak ničticu uzmemo kao izraz za 0, vidimo da se ona posve razlikuje od ostalih brojeva – ona iskazuje ‘ništa’, a ne ‘nešto’. Kad bi ničtica bila pravi dio brojevnoga sustava, i ona bi iskazivala ‘nešto’, ne bi bila izvedenica od zamjenice ništa.“ (Marković 2012: 469)

Josip Silić i Ivo Pranjković (2007) u svojoj gramatici nulu uopće ne spominju. Kao prvi glavni broj se navodi jedan. Isto je i u ostalim hrvatskim gramatikama što pokazuje koliko je nesustavno obrađena ta vrsta riječi u jezikoslovnim priručnicima.

1.8. Tisuća, milijun, milijarda, bilijun itd.

Tisuća i njoj slične riječi predmet su diskusija jednako kao i zbirni brojevi. Iako se u gramatikama obrađuju u poglavljima o brojevima, rječnici ih kategoriziraju kao imenice. (Tafra 2011: 186)

„Glavni broj uvijek znači matematički točnu količinu izbrojenih predmeta, a redni njihovo mjesto u nekom poretku. Po toj bi logici tisuća i milijun trebali biti brojevi jer se njima izriče brojnost predmeta. Budući da se oni sklanjaju, prva riječ po sklonidbi e (tip žena), a druga po sklonidbi a (tip stol), ima opravdanja zašto ih jezikoslovci proglašavaju imenicama. Izlazi da tu i ne bi trebalo biti nekih problema, osim možda činjenice da izlučivanjem riječi tisuća, milijun ... u imenice brojevni sustav dobiva na tim mjestima praznine.“ (Tafra 2011: 186-187)

Međutim, riječi ne mogu pripadati i imenicama i brojevima. Prve naime označavaju predmetnost, a druge brojnost (količina izbrojenih predmeta). Potrebno je utvrditi je li riječi označavaju predmetnost ili brojnost. (Tafra 2011: 187)

J. Silić i I. Pranjković (2007: 142) tvrde da brojevi *tisuću*, *milijun* i *milijardu* nisu isto što i imenice *tisuća*, *milijun* i *milijarda* te da se te imenice koriste pri „ustrojstvu viših brojeva“, npr. 8 700 600 220 piše se *osam milijardi sedamsto milijuna šesto tisuća dvjesto dvadeset*. Isto je i s brojem *sto* kojega može zamijeniti imenica *stotina*, npr. 471 četiri stotine sedamdeset jedan, dok imenica *stotina* može nositi značenje broja *stotinu* i koristiti se umjesto broja *sto*. Dakle *sto* i *stotinu* su brojevi, a *stotina* je imenica kojom se koristimo pri njihovoj deklinaciji. (Silić i Pranjković 2007: 142)

S. Težak i S. Babić (2007: 136) svrstavaju *stotinu*, *tisuću* i *milijardu* među imenice koje nose značenje brojeva. U tu ih skupinu ubrajaju zajedno s brojevnim imenicama dvojica, *trojica* itd.

Hrvatska gramatika (2005: 217) ih definira kao brojeve koji se vladaju kao imenice: „brojevi *stotina*, *tisuća*, *hiljada*, *milijarda*, *bilijarda* imaju oblike kao imenice ženskoga roda koje se završavaju na -a, odnosno to su imenice vrste e, npr. *Donio mi je stotinu poklona*. *Sin mu je nestao sa stotinama drugih mladića*.“ U tim primjerima je sporno što riječ *stotinu* ne prenosi istu poruku o brojnosti jer nema istu semantičku funkciju u rečenicama. Dok je u prvoj rečenici količina točno određena, u drugoj rečenici količina je općenita jer u njoj riječ *stotinu* služi kao nekakav pojačivač s ciljem naglašavanja velikog (nepoznatog) broja nestalih mladića. (Tafra 2011: 187) Isto je i s rečenicama *U školu je krenulo tisuću novih polaznika* i *Tisuće se muha skupilo na plijen*: polaznici su prebrojani, dok se muhama ne zna broj, ali se zna da ih je mnogo.

Branka Tafra u članku „Jedno ili dvoje“ ističe da se riječ *milijun*, i u članku slične spomenute riječi, „kada znače izbrojenu količinu (10^6), uopće ne sklanjaju: *bez milijun eura*, *o milijun eura*, *s milijun eura*.“ (Tafra 2011: 187) U navedenim primjerima riječ *milijun* je broj jer predstavlja točnu količinu onoga što se broji, pa se ni ne sklanja. Međutim, kada označava nejasnu količinu, mnogo, dosta, tada je imenica i sklanja se, npr. *Otišao je zajedno s milijunima drugih prognanika*. (Tafra 2011)

„Kao što su imenice *velečasni*, *zeleni*, *Hrvatska*, *mlada* nastale preobrazbom (konverzijom), u ovom slučaju poimeničenjem pridjeva, tako je i imenica *milijun* (i druge iz te skupine brojevnih riječi) nastala poimeničenjem broja.“ (Tafra 2011: 187)

Obilježja broja *milijun* i imenice *milijun* prikazana su u tablici 11.

Tablica 11. Razlike između *milijun, br.* i *milijun, im.* (prema: Tafra 2011: 187)

obilježja	milijun, br.	milijun, im.
kategorija broja	-	+
kategorija padeža	±	+
umanjenica	-	milijunčić
redni broj	milijunti	milijunski
s atributom	-	mali milijun
značenje	10^6	veliko mnoštvo

2. SINTAKTIČKA RAZINA OPISA BROJEVNIH RIJEČI

Već u prethodnim poglavljima pokazalo se da su brojevi specifična vrsta riječi te uska jezična kategorija, iako se u gramatikama različite varijante brojevnih riječi pokušava „smjestiti“ pod brojeve. Branka Tafra (2017: 324) navela je četiri sintaktička obilježja specifična za brojeve za razliku od drugih imenskih riječi u hrvatskome jeziku:

a) Glavni brojevi i zbirni brojevi nositelji su sintagme u sintagmatskim odnosima s imenicama što nije slučaj u ostalim imeničnim sintagmama.

b) Glavni brojevi mogu biti samo uz imenice koje imaju kategoriju brojivosti (iznimka su brojevi *jedan, dva, oba, tri* i *četiri* koji mogu doći uz nebrojive imenice, npr. *tri brata*).

c) Zbirni brojevi mogu stajati samostalno, uz zbirne imenice (*četvero braće, troje djece*), kao i uz imenice muškoga roda deklinacije *a* koje označavaju neko zvanje ili titulu, a koje podrazumijevaju osobe različitog spola (*dvoje mentora*).

d) Redni brojevi dolaze samo uz brojive imenice: *prvi susret, treći nastavak*.

2.1. Služba brojeva u gramatičkom ustrojstvu rečenice

Sintaktička služba brojevnih riječi određena je njihovom imeničkom, pridjevskom ili priložnom pripadnošću. Budući da se u prethodnom poglavlju prikazala problematika morfološke klasifikacije brojevnih riječi, njihovo prepletanje s imenicama, pridjevima i priložima ukazuje i na njihovu službu i funkciju u rečenici. Primarna je funkcija brojeva izricanje količinskih odnosa onda kada kategorija broja nije dostatna (jednina i množina). Služba riječi u rečenici prevladala je u raspravi o odvajanju brojeva od priloga u novi leksičko-gramatički razred:

„Brojevi nikada nisu dopuna glagolu i zbog toga se ne mogu smatrati priložima.

U sintaktičkoj konstrukciji donijeti pet olovaka dopuna glagolu nije broj pet, nego sintagma pet olovaka.“ (Tafra 1989: 228)

2.2. Sročnost glavnih brojeva

2.2.1. Sročnost broja jedan

O sintaktičkim obilježjima brojeva nije se mnogo pisalo. Ivan Marković se u *Uvodu u jezičnu morfologiju* donekle osvrnuo na sročnost brojeva u rečenici kao i Radoslav Katičić u *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika*. Marković (2012) i Katičić (2002) navode da se broj *jedan* ponaša kao pridjev, a u rečenici gotovo uvijek ima funkciju pridjevskog atributa što znači da se slaže s imenicom u rodu i padežu. Isto navodi i Dragutin Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*: „Broj jedan ponaša se kao bilo koji drugi pridjev (koji, iako u obliku neodređenoga pridjeva, ima deklinaciju određenoga) i ima sva tri roda i oba broja.“ (Raguž 1997: 353) U tablici 12 može se vidjeti da broj jedan, prema Raguž (1997), ima sva tri roda i oba broja te može biti u funkciji pridjeva u rečenici.

Tablica 12. Broj *jedan* u funkciji neodređenoga pridjeva (prema: Raguž 1997: 353).

	m. r.	ž. r.	s. r.
jd.	jedan čovjek	jedna žena	jedno dijete
mn.	jedni svatovi	jedne čarape	jedna vrata

Raguž u klasifikaciji spominje glavne brojeve i brojevne pridjeve, ali ih u primjerima očito ne razlikuje jer broj jedan ne može imati jedninu i množinu.

Jedan (uz dva, tri i četiri) dolazi i uz nebrojive imenice, za razliku od ostalih glavnih brojeva. U brojevima s više članova gdje je jedna od sastavnica broj *jedan* (*jedna*, *jedno*), posljednji se član broja deklinira te uvjetuje padež imenice koja ga dopunjuje, npr. *dvadeset (i) jedan slučaj*, *tisuću tristo trideset (i) jedna hodočasnica*, a uvjetuje i formu predikata u rečenici, npr. *Tisuću tristo trideset (i) jedna hodočasnica uputila se u Sinj*. (Raguž 1997: 353)

O funkciji broja *jedan* u rečenici te semantičkim zamkama s brojem *jedan*, pisala je i Branka Tafra (2011) pa je, među ostalim, dala kao primjer rečenicu „*Jedna ih je majka rodila, ali nisu jedne sreće*“ (Tafra 2011: 185) koja pokazuje konverziju broja *jedan* u pridjev („*ista majka*“). Dakle, *jedna* se moglo zamijeniti riječju *ista* bez da se promijeni smisao rečenice. Isto tako, u primjeru „*Pred vratima stoji jedan čovjek*“ (Tafra 2011: 185) sintagma „*jedan čovjek*“ primjer je konverzije broja *jedan* u zamjenicu jer *jedan* ovdje znači *neki*. (Tafra 2011: 185–186) Broj *jedan* ima sva tri roda te se sklanja po padežima, ali po svojoj prirodi ne može imati oba

gramatička broja. Njegova funkcija u prethodnim primjerima u rečenicama zorno prikazuje njegovu složenost u sintaktičkom i semantičkom pogledu.

Katičić (2002: 423) pojašnjava i pojam *atribucije* kao sintaktičke preoblike koja se može vršiti na zadanim rečenicama pa od rečenice *Ljiljan je čist* preoblikom (predikata u atribut) nastaje *Čisti ljiljan*. On ističe da nema razlike, u preoblikovanju predikata u atribut, između pravih pridjeva i pridjevskih zamjenica te navodi primjer „zamjениčkog pridjeva identiteta“, npr. *Jedna je zvijezda zasjala na njihovom putu, Imam jedan kaput što bi ti odgovarao, Prije sastanka imam još posla na jednom mjestu...* (Katičić 2002: 423)

2.2.2. Sročnost brojeva *dva, tri i četiri*

Ivan Marković (2012: 493) u svom sintaktičkom pregledu brojevnih riječi sazeo je dva osnovna pravila sročnosti brojeva s ostalim riječima:

1) Imenice *e-* i *i-*deklinacije (npr. *majka, gazda, kost*) dolaze u množini kada su uz brojeve *dva, tri* ili *četiri*.

2) Imenice *a-*deklinacije (npr. *mjesto, puk, korak*) kada dolaze uz brojeve *dva, tri* ili *četiri* u GDLI su u obliku koji odgovara množini, a u NAV su u obliku koji odgovara G jednine.

Drugo pravilo je bilo predmet rasprava među jezikoslovcima, no Katičić (2002: 472) donosi zaključak:

„Iznimka su i brojevi *dva, tri i četiri* jer imenica kojoj su oni atributi ne stoji u genitivu množine, nego u posebnom jednom obliku koji je za muški i srednji rod jednak genitivu jednine, a za ženski nominativu, akuzativu i vokativu množine. Taj oblik se zove *paukal* ili *malina* jer imenice stoje u njemu samo kad im je atribut jedan od triju gore spomenutih malih brojeva.“

Dok su u funkciji atributa, *dva, tri i četiri* u nominativu, akuzativu i vokativu dolaze s imenicom u paukalu, štoviše, *dva* ima jednak rod kao i imenica u paukalu. U preostalim padežima *dva, tri i četiri* se ponašaju kao pridjevski atributi, pristajući uz imenicu u rodu, broju i padežu. Isto je i s količinskom zamjenicom *oba*. (Katičić 2002: 472)

Katičić (2002: 472) donosi primjere gdje brojni izraz ima funkciju subjekta. Iz dvije ishodišne rečenice: 1. „*Stabla su stajala kraj ceste.*“ i 2. „*Stabala je devet.*“ atribucijom nastaje sklopljena rečenica „*Devet stabala je stajalo kraj ceste* ili *Devet stabala su stajala kraj ceste*“ gdje je *devet stabala* subjekt, odnosno imenica u sr. r. u nominativu jednine ili množine.

„No kada u diskursu sadržaj tog izraza postane zalihostan, mijenja se osobnom zamjenicom u množini *Ona su stajala kraj ceste*, a ne u jednini *Ono je stajalo kraj ceste*.“ (Katičić 2002: 472)

Broj može biti u funkciji atributa (u položaju apozicije). Tada dolazi u srednjemu ili muškome rodu, a stoji uz imenice muškoga roda, npr. *dva muškarca, zadovoljna i odmorna/zadovoljni i odmorni, vraćaju se svojim kućama*. (Raguž 1997: 350) Barić i sur. (2005) ističu da se broj, kada se u rečenicu uvrštava kao atribut, ne može gramatički potpuno uskladiti s riječi koju u rečenici, kao atribut, dopunjuje:

„Usklađivanje gramatičkih morfema riječi koja se uvrštava kao atribut i riječi koja joj kao atributu otvara mjesto u rečeničnom ustrojstvu izostaje ili nije morfološki potpuno onda kada se kao atribut uvrštava prijedložni ili padežni izraz, *broj*, imenica ili imenička zamjenica, prilog.“ (Barić i sur. 2005: 566)

Dakle, brojevi *dva, oba, obadva* u NAV mogu vršiti funkciju atributa uz imenice u muškom i srednjem rodu u genitivu jednine, npr. *dva dječaka, dva djeteta*. Isto tako, *dva, oba, obadva* mogu biti atributi u GDLI kada nadopunjuju imenice u muškom i srednjem rodu, npr. *Susreli su se, dolazeći iz dvaju smjerova*. (Barić i sur. 2005: 566–567)

Brojevi *dvije, obje, obadvije* u NAV u funkciji su atributa u rečenici kada su dopuna imenici u ženskom rodu u N mn., npr. *Obje majke su već iskusne u majčinstvu*. Također, brojevi *dvije, obje, obadvije* u GDLI mogu biti atributi imenicama ženskoga roda u GDLI, npr. *Obratila se obadvjema suparnicama*. (Barić i sur. 2005: 567)

Brojevi *tri, četiri* u NAV mogu biti u službi atributa onda kada nadopunjuju imenice muškoga ili srednjega roda u G jd., ili imenice u ženskom rodu u N mn., npr. *tri dame; Dodaj mi četiri komada mesa*. Također, brojevi *tri, četiri* mogu biti atributi u GDLI imenica muškog, ženskog ili srednjega roda koje su u GDLI u rečenici. (Barić i sur. 2005: 567)

Kada su imenice u G mn., mogu otvoriti mjesto brojevima većima od *četiri*, a kojima nisu članovi *dva, tri* ili *četiri*, npr. *Pet sati sam čekala pred šalterom, U snu me napala zvijer sa šest gigantskih krakova*. (Barić i sur. 2005: 567)

Ivan Marković u *Uvodu u jezičnu morfologiju* (2012: 495) o ovoj temi piše:

„Premda bi mogle, gramatike dualni oblik ne iskorištavaju u sintaktičkom opisu, pa još uvijek nisu načistu s time je li imenica dopuna brojevima *dva, tri, četiri*

ili su pak ti brojevi atributi imenici (kao što su to broj *jedan* i svi redni brojevi). Opis bi vjerojatno bio jednostavniji kad bi se kazalo da su brojevi *dva*, *tri*, *četiri* atributi imenici (uostalom, slažu se s njome u rodu), a imenica uz koju stoje da je u pluralu, bez obzira na njezinu posebnu deklinaciju. To se vidi i u pluralnome predikatnom slaganju: *dva dana* prolaze u dosadi = *mnogi dani* prolaze u dosadi, *dva dana* bila su kišna = *mnogi dani* bili su kišni.“

Broj može služiti u funkciji predikatnoga imena koji zajedno sa sponom (kopulom) čini predikat, npr. Opcije *su dvije*, Oni *su petorica*, *Tri su* rijeke u dolini. (Katičić 2002: 46) Pritom, kao i uz svaki predikat, nadopuna može biti priložna oznaka. Kada broj, kao predikatna riječ, postane atribut, priložna oznaka ostaje kao dopuna: „1. Ostali su komadi, 2. Komada je samo pet dobiva se preoblikom atribucije rečenica *Ostalo je samo pet komada* ili *Ostali su samo pet komada*.“ (Katičić 2002: 475)

„Upravo po tome što u brojnom izrazu uz broj može stajati priložna oznaka vidi se da je broj u njemu atribut, tj. preoblikovani predikat, premda on otvara svojoj imenici mjesto u rečeničnom ustrojstvu, a ne obrnuto.“ (Katičić 2002: 475)

Nadalje, prilikom dekliniranja brojeva i ostali oblici u rečenici prelaze u množinu, npr. *na tim dvama posteljama*, *na obama posteljama*; u *tim dvjema pričama*, u *objema pričama*; *iz tih dvaju susreta*, u *tim dvama susretima* itd. Isto je i s glagolima uz *dva*, *tri* i *četiri* – svi prelaze u množinu. Oni mogu biti i u bezličnim rečenicama, također s izricanjem brojevnosti, no tada uz njih dolaze zamjenice u genitivu, npr. *Ima ih dvije*; *Takvih je bilo još četiri*. (Raguž 1997: 350). U Raguževoj gramatici se isto govori o predikatnom i atributnom slaganju:

„Predikatni je pridjev srednjega roda u množini uz imenice m. i sr. roda, a ženskoga roda uz imenice ž. roda: *Oba / Obadva / Dva su čovjeka došla*. – *Tri su pisma pročitana*. – *Obje / Obadvije / Dvije su žene prošle*.“ (Raguž 1997: 351)

Broj *dva*, pri atribuciji, može biti u službi zamjeničkog pridjeva identiteta (Katičić 2012: 423), npr. *Ne patim od priznanja kao drugi ljudi*, *Drugi problemi su njemu bili na umu*.

Brojevi u službi atributa imenici *put* u značenju „navrat“ daju brojevnosti izraze koji su u funkciji brojevnih priloga, *adverbia numeralia*, *Dva puta me pogledao*, *Prigovorio si mi već tri četiri puta*, *Dva tri puta su nas već nasamarili*. Broj je u službi atributa i uz druge imenice, u sročnom i nesročnom obliku. Primjerice: „*Ima sto drugih stvari*“ Šenoa (2, 39) u Katičić (2002:

474) ili „*To ti je pivnica, a do vrata stol i dvije crvene klupe*“ Šenoa (2, 33) u Katičić (2002: 474).

Brojevine riječi *dva, dvije, oba, obje, obadva, obadvije, tri, četiri*, u rečenici s naglašenim oblicima osobnih zamjenica *mi, vi, oni/one/ona* u genitivu, uglavnom stoje na drugom mjestu: „*nas oba/nas dva, vas obadva, njih tri, vas obje/vas dvije, nas četiri* itd.“ (Raguž 1997: 351) S druge strane, kada se uz genitiv osobnih zamjenica nalazi prijedlog *od*, onda broj može biti i na prvom mjestu, npr. *dvije/dva od vas, tri od njih* i sl. (Raguž 1997: 351)

2.2.3. Sročnost ostalih glavnih brojeva

Ostali su glavni brojevi (od *pet* pa nadalje) nepromjenljivi, u rečenici su bliski priložima količine, tj. dopunjuje ih imenica u G množine, npr. *pet eseja / šest orhideja / sedam aviona / dvadeset (i) sedam stolova*. (Raguž 1997: 352) Nepromjenjivost je glavna razlika između brojeva jedan, dva, tri i četiri te ostalih glavnih brojeva, ne računajući složene brojeve čija je posljednja sastavnica jedan od tih četiriju brojeva.

Marković (2012: 486) u tablici 13 (niže u tekstu) pokazuje razliku među brojevima od *pet* naviše, uobičajenim količinskim priložima i popriloženim imenicama (poput „*čudo, brdo, hrpu, more, tuce*“). Brojevi jedini ne mogu biti nadopuna nebrojivim imenicama i predikatu.

Tablica 13. Brojevi (od pet pa nadalje), „pravi“ prilozi i popriložene imenice u sintagmama s brojivim i nebrojivim imenicama. (prema: Marković 2012: 486)

NUM.	ADV.	ADV. (← N)
pet stolova	mnogo stolova	čudo stolova
*pet vode	mnogo vode	čudo vode
*on pet govori	on mnogo govori	*on čudo govori

Osim spomenutih složenih brojeva čiji su posljednji članovi *jedan, dva, tri* ili *četiri*, u ovu skupinu brojeva ne ubrajamo brojeve koji oblikom odgovaraju imenicama, npr. *stotina, tisuća, milijun, milijarda*. Važno ih je razlikovati od *stotinu, tisuću, milijun, milijardu* koje nisu sklonjive, već su okamenjeni akuzativi te se u ovom slučaju njih koristi kao brojevine priloge. (Raguž 1997: 352)

Glagolski predikat je uz ove brojeve (*pet* pa dalje) uvijek u jednini, a predikatna riječ u srednjem rodu, npr. *Učinjeno je pedeset i šest preinaka u rasporedu, Sedamdeset sanduka*

preneseno je s broda, Prijavilo se osam djevojčica, Dvanaest je pisama poslano u gradske škole ovoga tjedna. Predikat je u jednini u 3. licu i kraj osobnih zamjenica, naglašenih i nenaglašenih (u G m. ž., i sr. roda): „*Nas pedeset je zarobljeno, Stotinu i pedeset vas ide s njima, Dvadeset ih se vratilo.*“ (Raguž 1997: 352)

Imenice tipa *stotina, tisuća, milijarda*, morfološki i sintaktički ponašaju se kao i sve druge imenice jer znače mnoštvo, odnosno okvirno izbrojanu količinu. Ne iskazuju brojnost, već predmetnost, služe kao nekakav pojačivač u rečenici. S druge strane, ako se izriče točno izbrojana količina, riječ je o glavnim brojevima koji se u rečenici ne sklanjaju. *Stotina, tisuća, milijarda* i sl. su samo poimeničeni brojevi. (Tafra 2011: 187)

2.2.4. Sročnost rednih brojeva

Kao što se već, u diplomskom radu, spomenulo, redni se brojevi ponašaju kao pridjevi, a to vrijedi i za njihovu službu u rečenici. Marković (2012: 487) ističe da mogu stajati samostalno (u slučaju da je imenica koju nadopunjuju eliptirana) ili poimeničeno te navodi primjere:

*„Drvena crkva sv. Barbare spomenik je **nulte** kategorije; Bili smo zadovoljni **trećim** osvojenim mjestom; Jesi pročitao **Prve** ljude na Mjesecu; Sjećam se **dvadeset prvih** Olimpijskih igara; **Prvi** je dobio zlato, **drugi** srebro, **trećemu** smo dali utješnu nagradu; Tko se više sjeća **tisuću devetsto sedamdesetih**?“*
(Marković 2012: 487)

U posljednjoj se rečenici vidi primjer eliptirane imenice ženskoga roda (*godina*) koja je, kao višak, izostavljena te vremensko određivanje vrši samo redni broj ženskog roda množine (*tisuću devetsto sedamdeset*). O izostavljenoj imenici koja nadopunjuje redni broj ž. r. piše i Katičić (2002: 476), navodeći Tadijanovićeve stih kao primjer: „*Kod ulaza u Rastušje, na breščiću, / od hiljadu devetsto i devetnaeste, / Na gvozdenom crnom križu...*“

Redni brojevi u srednjem rodu mogu se upotrijebiti i kao tekstni konektori, odnosno veznici u rečenici, primjerice:

*„Na to pitanje možemo odgovoriti na dva načina: **prvo**, ... ; **drugo**; zatim često u obliku kao + broj: O tome se može kazati ovo: **kao prvo**, ... ; **kao drugo**, ... ; **kao treće**, ...“* (Marković 2012: 492)

Glavni broj *jedan* također može biti u funkciji veznika u prijedložnim izrazima kao što je *s jedne strane*. Izraz *s jedne strane* u rečenici u korelaciji je s izrazom *s druge strane* gdje je opet redni broj u vezničkom prijedložnom izrazu. (Marković 2012: 492)

2.2.5. Sročnost brojevnih imenica i zbirnih brojeva

Katičić (2002: 83) u brojeвне imenice (*dvojica, trojica, četvorica*, itd.) ubraja i zbirne brojeve (*dvoje, troje*, itd.) za koje je u prethodnim poglavljima u ovom radu utvrđeno da ne pripadaju brojevnim imenicama jer „*dvoje* **nema** kategoriju broja, djelomično je sklonjiva, i to po posebnoj sklonidbi, a i sročnost je drugačija od one koju uvjetuje imenica. Pripada zbirnim brojevima jer najčešće dolazi uz zbirne imenice: *dvoje unučadi*.“ (Tafra 2017: 322)

Brojeвне imenice s nastavkom *-ojica* i *-orica* prirodno označavaju muški rod, iako gramatički odgovara ženskomu rodu u jednini pa je i sročnost u skladu s tim, npr. „*ta nova dvojica, ona moja trojica*.“ (Raguž 1997: 354) Uz njih dolazi dopuna u genitivu množine, npr. *nas trojica, dvojica prosjaka, trojica bolesnika, nas četvorica* i sl. što odgovara brojnosti koju se izražava. (Raguž 1997: 354)

I brojeвне imenice i zbirni brojevi slažu se kao nesročni atributi s imenicom u genitivu, npr. *Potuzio se dvojici stražara; Na cesti je ostavljeno dvoje siročadi*. (Katičić 2002: 474) Brojeвне imenice slažu se s predikatom u množini, npr. *Dvojica odoše; Obojica svoju čašu iskapiše; Petorica se još trude*. (Katičić 2002: 83)

O sintagmatskim odnosima brojevnih imenica i zbirnih brojeva pisalo se u nekoliciini jezičnih priručnika.

“Brojeвне se imenice tipa dvojica ponašaju kao zbirna imenica *djeca*. I one su u sintagmatskim odnosima (kad je posrijedi nominativ) srednjega roda množine (*Dvojica su* (muškaraca) *stigla jučer*), a u paradigmatskim odnosima ženskoga roda jednine (*S onom dvojicom stigle su i njihove žene*).” (Silić i Pranjković 2007: 117)

Sintagmatski odnos u drugoj rečenici (*s onom dvojicom*) pokazuje nam da je riječ o ženskom rodu u jednini.

Raguž navodi kako se brojeвне imenice u rečenici mogu slagati atributno i predikatno, no kada se slažu predikatno, uobičajena je dopuna imenicom u muškome rodu, npr. *Dvojica su se spasila – atributno slaganje; Trojica profesora su predali dokumentaciju – predikatno*

slaganje. Predikatno je slaganje češće uz 1. i 2. lice množine, uz osobne zamjenice u G mn. *nas, vas*, npr. *Nas dvojica smo raskrstili; Vas ste trojica ostvarili cilj.* Za rečenice s osobnom zamjenicom u 3. licu karakteristično je i predikatno i atributno slaganje, npr. *Njih četvorica nisu igrala/nisu igrali.* Jednako je i kad je redosljed promijenjen, npr. *Nisu igrala njih četvorica/ Nisu igrali njih četvorica.* No kada su osobne zamjenice u genitivu u nenaglašenom obliku, onda je predikat s 1. ili 2. licem zamjenice ipak u 3. licu, „s predikatnim pridjevom u srednjem rodu“, npr. *Otišla su ih četvorica.* (Raguž 1997: 355)

Zbirni brojevi na *-oje* i *-ero* slažu se s glagolskim oblikom u jednini, npr. *Dvoje raspravlja; Troje ne odustaje; Oboje prilazi*, a kada se predikatna riječ mijenja po rodu, nadopunjuju se u srednjem rodu u jednini, npr. *Oboje je došlo; Troje je bespomoćno; Petero se spasilo.* (Katičić 2002: 83)

Dragutin Raguž (1997) *dvoje, troje* itd., kao i Katičić (2002), smatra brojevnim imenicama te detaljno objašnjava njihovu funkciju u sintagmatskim i rečeničnim odnosima.

„Takvi brojevi označuju skupove neodređenog ili izmiješanoga roda, odnosno spola. Upotrebljavaju se samostalno u službi imenice, ali i kao pridjevi uz zbirne imenice (*djeca, telad*) i uz imenice muškoga roda u množini kada znače množinu, skup različita roda, različita spola.“ (Raguž 1997: 356)

Pritom napominje da je pogrešno koristiti ove brojevne riječi uz imenice muškoga roda onda kad znače „običnu množinu muškoga spola ili imenice ženskoga roda“, npr. *petero bikova, troje osoba.* (Raguž 1997: 355)

Dok Marković (2012: 489) zbirne brojeve navodi kao **uglavnom** nesklonjive onda kada ih dopunjuje imenica: „N *dvoje studenata*, G *bez dvoje studenata*, L *o dvoje studenata*, I *s dvoje studenata*“, Tafra (2011) ih opisuje kao **potpuno** nesklonjive:

„Sintagma *dvoje djece* uopće se ne sklanja: *bez dvoje djece, s dvoje djece, o dvoje djece.* Zbirni brojevi često dolaze samostalno, bez imenice, a rjeđe uz brojive imenice muškoga roda sklonidbe *a* u množini kad one znače zanimanje, titulu i sl. (*dvoje učenika*) ili uz nebrojive zbirne imenice u jednini (*dvoje djece, dvoje teladi*).“ (Tafra 2011: 186)

Atribut je uz zbirne brojeve također u srednjem rodu u jednini, npr. *To dvoje ne može proći*, dok za brojeve *petero, šestero*, onda kada su u izrazu koji se odnosi na sve članove toga

skupa, prikladnija je neodređena zamjenica u genitivu množine – *svih*, npr. *Svih desetero je došlo na večeru.* (Raguž 1997: 356)

Zbirni brojevi dolaze u rečenici na drugome mjestu onda kada stoje uz naglašene oblike osobnih zamjenica u genitivu, primjerice: *Njih dvoje* su došli na vrijeme; *Nas dvoje* smo već tu; *Vas troje* ste zakasnili. S druge strane, kada su uz nenaglašene oblike zamjenica, dolaze na prvome mjestu: *Dvoje ih* ignorira predavanje; *Troje ih* pažljivo sluša. (Raguž 1997: 356)

Prema Ragužu (1997: 357) iz prethodnoga proizlazi da je **glagolski predikat u jednini**:

- kada nema dopunu u genitivu jednine, npr. *Četvero igra; Troje dolazi* ovdje;
- kada dopuna dolazi u nenaglašenom obliku osobne zamjenice, npr. *Troje nas* ide zajedno; *Dvoje vas odustaje* od projekta; *Petero ih je bilo zaustavljeno* na graničnom prijelazu;
- kada služe kao nadopuna zbirnim imenicama, npr. *Dvoje djece* se rastrčalo po dvorištu; *Troje prasadi* je završilo na klanju.

Glagolski je predikat u množini (Raguž 1997: 357):

- onda kada se predikat u rečenici nalazi iza naglašenoga oblika 1. lica osobne zamjenice u genitivu, npr. *Nas dvoje* odustajemo od tužbe.

Glagolski predikat može biti u jednini ili u množini (Raguž 1997: 357–358):

- kada zbirni broj nadopunjuje imenica u G množine, npr. *Desetero đaka idu/ide* na ekskurziju u Prag;
- kada zbirni broj dopunjuju naglašeni oblici osobne zamjenice u 2. i 3. licu u G množine, npr. *Vas četvero smije/smijete* napustiti učionicu;
- kada se predikat nalazi ispred naglašenog oblika osobne zamjenice u G množine, npr. *Putujemo/Putuje nas četvero* prijatelja; *Napuštate/Napušta vas troje* natjecanje; *Odlaze/Odlazi njih dvoje* iz grada.

2.2.6. Brojevne riječi u različitim funkcijama u rečenici

Predikat – u imenskom predikatu, predikatna riječ može biti glavni ili redni broj: *Zvijezda je samo jedna; On je drugi* u redu. (Barić i sur. 2005: 402)

Subjekt – u službi subjekta u rečenici, mogu se naći glavni i redni broj: „*Jednih* više neće biti.“ (M. Raos) u Barić (2005: 427); „*Oba* su pala, pala su obadva!“ (Tel. izv.) u Barić i sur. (2005: 427)

Objekt – u službi neizravnoga objekta može doći redni broj, npr. Marko je proglašen *prvim*.

Atribut – gotovo sve brojevne riječi mogu biti u funkciji atributa i tada dolaze ispred imenice (Barić i sur. 2005), npr. *Dva* su psa zalutala u naše dvorište (glavni brojevi); *Prvi* bratić u obitelji (redni brojevi); *Dvoje* ljubavnika sakrilo se u svoje gnijezdo (zbirni brojevi); *Birali* su jedna od dvojih vrata – brojevni pridjevi.

Apozicija – u službi apozicije može doći samo brojevna imenica, npr. Od petorice ovlaštenih prodavača cvijeća, preostala su samo još dvojica (M. Bego) (Barić i sur. 2005: 588)

Priložna oznaka – brojevne riječi ne mogu biti u službi priložne oznake, količina se izražava količinskim priložima poput *malo*, *dosta*, *mного*, itd.

3. SEMANTIČKA RAZINA OPISA BROJEVNIH RIJEČI

Svaka vrsta riječi ima barem jednu primarnu kategoriju koja ju značenjski definira. Imenice su nositeljice *predmetnosti*, glagoli *radnje*, pridjevi *svojstva*, a brojevi izražavaju *količinu* ili *redosljed*. (Tafra 2011: 187)

„Naime, usprkos svim teškoćama s opisom takve neujednačene vrste riječi, iz semantičkih je razloga poželjno okupiti brojevnne riječi u jednome poglavlju jer sve brojevnne riječi povezuje izražavanje neke količine ili redosljeda.“ (Cvitanušić i Gulešić 2012).

Broj je sam po sebi apstraktna kategorija, ali ima leksičko i gramatičko značenje. (Tafra 1999: 770) Kao što je prikazano u poglavlju o morfološkom aspektu brojevnih riječi, jezikoslovni priručnici nisu usuglašeni oko njihove pripadnosti pojedinoj vrsti riječi kao ni oko toga koje vrste riječi nadopunjuju (brojevni pridjevi, brojevnne imenice, zbirni brojevi itd.). Nerijetko u priručnicima iste brojevnne riječi pripadaju dvjema vrstama riječi. Ponekad dvije imenice istog leksičko-semantičkoga razreda ne mogu stajati uz istu brojevnnu riječ. Osnovni problem u gramatičkom opisu brojevnih riječi jest što ih se svrstava u zajedničke skupine na temelju tvorbene veze s glavnim brojevima, a to odmah podrazumijeva i značenjsku vezu. (Tafra 2017: 318) Zato je važno u klasifikaciji krenuti od svojstva koje ih povezuje, a to je kvantifikacija. Kao što se u prethodnim poglavljima spomenulo, kvantifikacija može biti numerička i nenumerička. Nenumerička se kvantifikacija može izraziti priložima poput *malo*, *mnogo*, *dosta* itd., dok se numerička kvantifikacija izražava brojevima i brojevnim riječima.

„Brojevi prije svega čine semantičko središte kategorije kvantitete jer je njihovo značenje u najmanjoj mjeri povezano s nekim drugim nekoličinskim značenjima.“ (Badurina i Pranjković 2015: 91)

Branka Tafra (1999: 774) u *Dvije od dvome* piše da „raspodjelu brojevnih riječi u imeničkim skupinama uvelike ograničavaju s jedne strane leksičko značenje imenice, a s druge strane imeničke kategorije, što gramatičke, što semantičke, dakle kategorija broja, roda, brojivosti, zbirnosti, živosti, određenosti, osobnosti...“ Primjerice kod zbirnih imenica, u anketama o upotrebi brojevnih riječi u hrvatskom jeziku koje je autorica članka provela, ispitanici nisu upoznati s tim da je riječ o *singularia tantum* imenicama te se različitim kriterijima vode pri njihovu slaganju s brojevnim riječima, često ih niti ne prepoznajući.

„Distribucija je brojevnih riječi uz zbirne imenice na *-ad* različita: a) *dvoje unučadi*, b) *dvije momčadi* c) *dvoja dugmad*. Kada zbirne imenice označuju mlado, bilo ljudsko ili životinjsko, za kvantifikaciju koristi se brojevná riječ *dvoje*. Kada se pluraliziraju, a to je rijetko, postaju brojive imenice i uz njih stoji kvantifikator *dva (dvije)*. Tada one imaju potpunu paradigmu gramatičkoga broja. Kada se govori različitim skupinama, mogla bi se upotrijebiti brojevná riječ *dvoji (-e, -a)*, u ovom slučaju njezin oblik za ž.r. jd.: *dvoja dugmad, plava i crvena; dvoja unučad, moja i tvoja*. U tom slučaju nije riječ o pluralnim paradigmama zbirnih imenica tipa *braća, djeca, pilad*, jer te imenice i dalje ostaju *singularia tantum*“ (Tafra 1999: 776)

Osim zbirnosti, postoje i druge semantičke kategorije poput tvarnosti, konkretnosti ili apstraktnosti koje također utječu na pridruživanje brojevnih riječi pojedinim imenicama. Na primjer, kada je riječ o imenicama koje znače što živo, važna je kategorija osobnosti, odnosno je li riječ o ljudima ili životinjama. Ona uvjetuje izbor kvantifikatora u *dvojica vojnika*, ali i *dva ježa*. Iako broj *dva* dolazi uz imenice muškoga roda, u odnosu prema *dvojica*, to je njegovo sporedno značenje, a osnovno je kvantifikacija. (Tafra 1999: 776) U nekim je slučajevima rješenje jednostavno (*troje hlače*), a u nekima je riječ semantičke prirode: važna je ispravno prenesena poruka iz fizičke stvarnosti govornika. Tafra (1990: 770) navodi primjer: „*dvije žene /nepoznate/, obje žene /poznate/, dva roditelja /na roditeljskom su sastanku dva roditelja: dva oca, ili dvije majke ili jedan otac i jedna majka/, dvoje roditelja /otac i majka/, dvoji roditelji /dva oca i dvije majke, tj. dva para roditelja/*.“ Koja brojevná riječ će se koristiti „zavisi od slobodnog izbora govornog lica. Govorno lice, kad želi, može pokazati i prisustvo prirodnog roda (spola)“ (Dalewska-Greli i Feleszko 1984: 38 u Tafra 1990: 770)

Isto tako, ako je ono što se broji već u razgovoru spomenuto, ili je pošiljatelju poruke poznato, uobičajeno je rabiti brojevné riječi *oba, obje, oboje*. Ako govornik želi istaknuti da je poznato i jedno i drugo, odnosno da je već oboje spomenuto, poželjno bi bilo izabrati brojevné riječi *obadva, obadvije...* (Tafra 1999: 776)

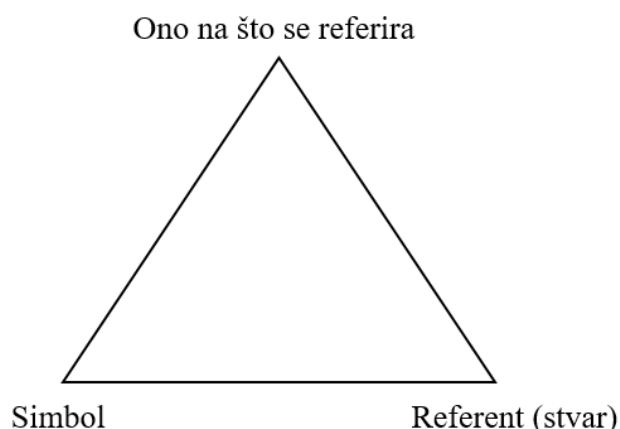
„Iz domovinskoga je rata ostala poznata jedna usklična rečenica: "Obadva, obadva, oba su pala!" Kada su kod Šibenika 1991. godine srušena dva neprijateljska zrakoplova jedan za drugim, naš je ratnik u velikoj radosti izrekao tu rečenicu. Uz podatak da su srušena dva zrakoplova preneseno je još obavijesti: to su upravo oni zrakoplovi koje su naši vojnici gađali, a ne bilo koji, i istaknuto

je da su srušeni svi koji su gađani. Osim što su kvantifikatori, te su riječi i totalizatori.“ (Tafra 1999: 777)

Dakle, svaka od osnovnih vrsta brojevnih riječi (glavni brojevi, redni brojevi, brojevne imenice, zbirni brojevi, brojevni pridjevi), može nositi neka semantička obilježja, npr. *pet natjecatelja* (brojnost), *petorica natjecatelja* (brojnost i muški rod), *obojica natjecatelja* (brojnost, određenost, cjelovitost, muški rod), *oboje natjecatelja* (brojnost, određenost, cjelovitost, muški i ženski rod). (Tafra: 2000: 263)

Jezični priručnici vrlo neusklađeno pojašnjavaju upotrebu brojevnih riječi, pa se i o njihovu značenjskom aspektu može malo toga naći u literaturi.

Semantika se brojeva znatno razlikuje od semantike, primjerice imenica. Tafra to pokazuje na primjeru Ogden-Richardsova semantičkog trokuta (slika 1). Naime, kod brojeva ne postoji referent, predmet kojeg imenujemo. Brojevi nisu stvar, već pojam. (Tafra: 1989: 225)

Slika 1. Ogden-Richardsov semantički trokut.

3.1. Glavni brojevi

Lada Badurina i Ivo Pranjković (2016: 92) dijele kvantifikatore na numeričke i nenumeričke. Numerički kvantifikatori po samom nazivu podrazumijevaju kvantificiranje brojevima i brojevnim izvedenicama.

„Dijele se na kumulativne i partitivne. Kumulativni označuju ukupnost količine odnosno veličinu nekog skupa pa se označavaju glavnim brojevima, npr. *dvije knjige, trideset sudionika*. Partitivni se numerički kvantifikatori označavaju

rednim brojevima, npr. *Prvi u razredu, Sedmi na natjecanju*.“ (Piper i sur. 2005: 874 prema Badurina i Pranjković 2016: 92)

Iako je podjela naizgled jednostavna, među njima samima postoje značenjske različitosti. Primjerice, sklonjivi glavni brojevi, kada znače matematički broj, ne sklanjaju se pa se kaže: „*jedan plus dva jesu tri* ili *živi na ulazu broj jedan*.“ (Marković 2012: 484) S druge strane, *živi na ulazu broj jedan* nema isto značenje kao i *živi na prvom ulazu*. *Ulaz broj jedan* je ulaz označen brojem jedan, dok *prvi ulaz* označava prvi ulaz u redu te isti ne mora nužno biti numeriran brojem jedan. Ivan Marković spomenuo je i *nulu*, u jeziku zanemarenu sastavnicu, a koja isto kao i ništica, u jeziku predstavlja brojku, ne broj. U hrvatskom jeziku nema leksema koji označava broj *nula*, mogao bi biti *ništa* ili *ništica* kao u nekim drugim jezicima. (Marković 2012: 485)

Branko Kuna (2008: 43 prema Badurina i Pranjković 2015) u podjeli kvantifikacije na određenu i neodređenu, broj jedan svrstava u neodređene kvantifikatore zajedno s imenicama, npr. *većina, manjina, nekolicina, cjelina*; priložima: *mnogo, puno, malo, uvijek, često, nekad, uvijek* i sl.; neodređenim zamjenicama: *nešto, netko, svaki, neki, svi* te pridjevima: *cio* i *čitav*.

Tafra najbolje prikazuje semantičke zamke kroz riječi *tisuća* i *milijun*: „...jesu li u primjerima *tisuću puta, tisuća kuna* i *tisućama zvijezda* te *milijun milijuna* i *milijuni gladnih* to sve imenice ili brojevi i jesu li to uopće samo dvije riječi: *tisuća* i *milijun*?“ (Tafra 2011: 185) Iako bi se na prvu reklo da je riječ o brojevima, postoje paradoksi u njihovoj klasifikaciji. Za glavne se brojeve utvrdilo da su sklonjiva samo prva četiri, od čega samo *jedan* ima cjelovitu kategoriju roda. Zašto onda jezični priručnici govore o sklanjanju *tisuću, milijun, milijarda, bilijun*? Upravo zbog značenja kojeg te riječi mogu biti nositelji. Dok je u imenica kategorijalno značenje predmetnost, u brojeva je to brojnost ili redoslijed (količina izbrojenih predmeta). Međutim, kad se od brojeva izvode druge vrste riječi, onda je značenje količine povezano sa značenjem vrste kojoj pripadaju izvedenice. (Badurina i Pranjković 2015: 91) U rečenicama *Otkupili su tisuću uredskih stolica* i *Zaplovili su tisućama milja* očito je da broj *tisuću* nema istu funkciju. Dok u prvoj rečenici znači točno izbrojanu količinu stolica, u drugoj rečenici metaforički označava udaljenost kojom se plovilo. Koliko je to točno milja, ne zna se.

Kada glavni brojevi *tisuću, milijun, milijarda, bilijun* znače točno određenu količinu, ne sklanjaju se. Kada znače neodređenu količinu, riječ je o imenicama koje se mogu sklanjati. Ako se broj ne može napisati brojkom i ne znači određenu količinu, onda nije riječ o broju. (Tafra 2017: 323)

„Zagreb je *milijunski* grad, a u zračnu je luku sletio *milijunti* putnik. Pridjev *milijunski* odnosi se na imenicu *milijun*, ovdje uopće ne znači da Zagreb zaista ima milijun stanovnika, a *milijunti* je redni broj od glavnoga broja *milijun*, znači točno mjesto u nizu i može se napisati brojkom. Kad se kaže *milijunski gubici*, riječ je o neodređenoj količini koja se ne može napisati brojkom. Te su dvije izvedenice najbolji dokaz da postoje dvije riječi *milijun*, imenica i broj. Imenica je promjenjiva, broj je nepromjenjiv. Brojevi *stotina*, *tisuća* ...upotrebljavaju se najčešće u obliku okamenjenoga akuzativa: *bez tisuću eura*, *s tisuću eura*. Kad se kaže *milijun milijuna*, prva je riječ u sintagmi broj, a druga imenica koja znači ono što se broji, kao da je *milijun kuna*. U primjeru *milijuni milijuna* obje su riječi imenice.“ (Tafra 2011: 187–188)

Marković (2012: 497) daje primjer nekih frazema u kojima brojevi, prema njemu, ne trpe sklonidbu jer je riječ o ustaljenim, okamenjenim izrazima: u dva navrata, u četiri primjerka, crkva s tri broda (*u dvama navratima*, *u četirima primjercima*, *crkva s trima brodovima*).

Kao što je prethodno u radu navedeno, brojevi su često osporavani kao zasebna vrsta riječi. Dokazujući da je riječ o samostalnom leksičko-gramatičkom razredu upravo preko leksičko-semantičkih odnosa, Branka Tafra napominje da je uvelike zanemareno kako brojevi ne stupaju u leksičko-semantičke odnose pa to pomaže u identifikaciji njih kao vrste riječi:

„Primjerice, okamenjeni akuzativ *stotinu*, *tisuću* itd. u hrvatskom se jeziku upotrebljava kao glavni broj pa se kaže: *tisuću sto druge godine*, *s tisuću kuna ne možeš kupiti računalo*, *bez tisuću kuna ne idi u veliku kupovinu*, što je dokaz da su te riječi glavni brojevi i da više nije posrijedi padežni oblik nego nova vrsta riječi. Kao glavni broj *tisuću* je (naravno, i *stotinu*, *milijun*, *milijardu*, *bilijun* ...) monosemična riječ, nema sinonima, antonima, homonima pa se njezine sadržajne i sadržajno-izrazne veze mogu označiti nultima.“ (Tafra 2018: 466)

Glavni brojevi *stotinu*, *tisuću* i sl. kad označuju točno izbrojenu količinu, nemaju sinonimski par što ukazuje na posebnu vrstu riječi pa se otvara pitanje kojoj vrsti riječi pripadaju riječi *stotinu*, *tisuću* iz primjera „*stotinu sam ti puta rekao*, *glava ju boli od tisuću problema*.“ (Tafra 2018: 467) Te se brojevne riječi mogu zamijeniti prilozima poput *mnogo*, *bezbroj*, *puno*.

„Mogućnost supstitucije jedan je od glavnih kriterija za identificiranje sinonimije te sinonimna zamjena može biti kriterij da te riječi uvrstimo u priloge.

Naime, za kvantificiranje manje ili veće količine koja se ne može točno odrediti služe količinski prilozi.“ (Tafra 2018: 467)

3.2. Redni brojevi

Badurina i Pranjković (2015: 92) ističu kako kvantifikacija kod rednih brojeva nema svrhu samog kvantificiranja, već služi kvalificiranju predmeta. Na primjer, u rečenici *Luka je stigao drugi*, element određenosti, prisutan kod kvantifikacije rednim brojevima, posebno je vidljiv:

„Činjenica da se redni brojevi odnose u pravilu na pojedine članove skupa rezultira njihovim specifičnim kvantitativno-kvalitativnim značenjem. Kod rednih brojeva naime kvantifikacija čak nije ni u prvom planu, nego se predmet ili predmeti zapravo kvalificiraju preko kvantifikacije pa npr. *prva nagrada* ili *treća (objavljena) knjiga* označuju ne samo kvantitativna svojstva predmeta (tj. poredak u nizu nagrada ili objavljenih knjiga) nego bar donekle (često ovisno i o stupnju metaforizacije) i kvalitetu (kakvoću) predmeta vezanu za taj poredak (prva je nagrada primjerice i kvalitativno, a ne samo kvantitativno različita od treće). Stoga nam se nimalo slučajnim ne čini da se ta vrsta kvantitativno-kvalitativnih odnosa izražava pridjevskim riječima (tj. rednim brojevima).“ (Badurina i Pranjković 2015: 93)

Prema tome, redni brojevi spadaju u partitivne numeričke kvantifikatore koji označuju količinu kao dio kakva složenijeg predmeta ili skupa, npr. *dvadeset peti na natjecanju*, *Prvi u utrci*. (Badurina i Pranjković 2015: 91) Redni brojevi dobivaju od imenice uz koju stoje kategorije roda, broja i padeža pa su po tome slični pridjevima, ali se od njih razlikuju jer nemaju mogućnost stupnjevanja, nemaju kategoriju određenosti, ne mogu biti sinonimi, antonimi, homonimi ni paronimi drugim riječima. (Tafra 2017: 324)

3.3. Brojevne imenice i zbirni brojevi

„Ovladavanju brojnim imenicama čija se složenost ogleda u njihovoj semantici, odnosu gramatičkoga roda i spola osoba koje imenica imenuje, osobitostima sklonidbe te pravilima sročnosti s predikatnim dijelom rečenice ne

pridonose nedosljedni i nepotpuni opisi te vrste riječi u priručnicima hrvatskoga jezika. Riječ je o sustavnim razilaženjima kad je u pitanju njihovo pridruživanje određenim vrstama riječi, iz čega proizlaze i problemi s nazivljem, kao i o nepotpunim (ponekad i nepostojećim) opisima njihova sintaktičkoga ponašanja, tj. pravila o slaganju s drugim dijelovima rečenice.“ (Cvitanišić i Gulešić 2012: 183)

Većina jezičnih priručnika ne razdvaja zbirne brojeve od brojevnih imenica, odnosno i *dvoje* i *dvojica* nazivaju brojevnim imenicama. Brojeвне imenice su imenice koje nose značenje brojnosti. Specifične su i po tome što, za razliku od glavnih brojeva, daju obavijest o živosti prebrojenih referenata i to nastavcima -ojica i -orica kad se želi označiti muške osobe te -oje i -ero kada se želi označiti raznospolno, neživo i nebrojivo. Marković (2012: 487) napominje kako je važno razlikovati lice kao gramatičku, od osobe kao semantičke kategorije. Kategorija osobnosti može utjecati na odabir brojeвне riječi. Njezine semantičke oznake su muška i ženska osoba, a njezinim uvođenjem se jasnije razgraničavaju lice i osoba.

„Kategorija osobnosti utječe samo na izbor dviju vrsta brojevnih riječi, onih na -ica i na -oje. Imenica dvojica znači dvije muške osobe, a i dolazi samo uz imenice koje znače mušku osobu: dvojica momaka, obojica sportaša, obadvojica studenata. Ako stoje uz imenice muškoga roda koje ne znače mušku osobu, znači da su te imenice upotrijebljene u prenesenom značenju: *dvojica konja*, *dvojica vragova*, *dvojica anđela* (inače su dva konja, dva vraga, dva anđela).“ (Tafra 2005: 26)

U brojevnih je imenica specifičan i odnos gramatičkog roda i spola pojedinih osoba ili bića koje imenuju. Tatjana Pišković (2011: 141) ih spominje u *Gramatici roda*, u poglavlju *Imenice neregularna i kolebljiva roda*: „Hibridnim imenicama valja pribrojiti i brojeвне imenice na -ica koje označavaju skupinu muškaraca, a mijenjaju se po e-skoniđbi: dvojica, trojica, četvorica, petorica, desetorica, pedesetorica.“

Tafra (2013: 62) daje za primjer rečenice „*Dvojica su (muškaraca) stigla jučer i s onom dvojicom stigle su i njihove žene*“, u kojima rečenični odnosi daju morfološke pokazatelje. U drugoj rečenici sintagmatski odnos u izrazu *s onom dvojicom* pokazuje da je riječ o ženskom rodu i o jednini. Rod je sintagmatska kategorija koja ima svoje morfološke karakteristike (dvije žene, jedna gospođa, jedna djevojka), ali imenica ga ne može mijenjati zbog drugačijeg

atributnoga i predikatnoga slaganja, koje imaju neke imenice (*dvojica, djeca, braća ...*). (Tafra 2013: 62)

Zbirni brojevi također mogu govoriti o živosti prebrojenih referenata, pa se može govoriti o dva oblika njihove upotrebe: *nas dvoje satima čekamo* i *nama dvoma je dozlogrdilo*, te drugi oblik za ostale slučajeve: *bez dvoga se ne može, o dvojem se raspravlja* (NA *dvoje*, G *dvojega/dvoga*, D *dvojemu/dvomu*, L o *dvojem/dvome*, I *dvojim*). (Tafra: 2000: 270) U prvoj paradigmi riječ je o dvjema osobama, npr. mladić i djevojka, dok je u drugoj riječ o neosobama, npr. uvjet i tema rasprave.

3.4. Brojevni pridjevi

Za brojeve pridjeve karakteristično je obilježje „plurala na kvadrat“ (Dalewska-Greir i Feleszko 1984: 32 u Tafra 1999: 776) što je rijetko svojstveno našem jeziku. Koristimo ih za brojanje *pluralia tantum* imenica te imenica koje označavaju par ili nekakav skup, npr. *dvoje hlače, dvoje naočale*. Budući da ove imenice imaju samo množinu, uz njih mogu doći samo brojeve riječi u množini, a to su brojevni pridjevi *jedni, dvoji, troji*. (Tafra 2011:186) „Takvi pridjevi znače dva, tri, četiri (itd.) skupa članova onoga što znači imenica u množini ili zbirna imenica“. (Raguž 1997: 113) Kada kažemo *dvoji roditelji, dvoje oči*, misli se na dva para roditelja, dva para očiju. (Tafra 1999: 777)

Brojevni pridjevi se mogu koristiti i uz imenice koje nisu isključivo u množini, npr. dugmad (*dvoja dugmad*) ili svatovi (*dvoji svatovi*, iako znamo da postoji i jednina te riječi, *svat*), više iz pragmatičkih razloga, nego li gramatičkih, kada se govori o različitim skupinama. Opet se može govoriti o svojevrsnom pluralu na kvadrat. Osim brojnosti, mogu iskazivati i spol onoga na što se referiraju (*dvoji, dvoje, dvojica*) kao i određenost te potpunost (*oboji, oboje, oboja/ obadvoji, obadvoje, obadvojica*). (Tafra 1999: 776)

3.5. Frazemi s brojevima u hrvatskome jeziku

Brojevi u jeziku još od pamtivijeka imaju i simboličko značenje. Osim onog konkretnog, egzaktnog značenja koje ima za svrhu prebrojiti ili poredati nešto nama poznato, brojevi se mogu pojaviti u mnogim frazama, koje su nositelji prenesenog značenja ili simbolike. Od ustaljenih arhetipskih fraza u prvim pojavama književnosti (*Biblija, Ep o Gilgamešu, Ilijada i Odiseja* itd.) do danas kada se većina tih fraza ustalila u jeziku pa brojeve u tom kontekstu

koristimo automatski, u njihovom konotativnom značenju. To su najčešće brojevi *tri*, *sedam*, *sto*, *tisuću*, itd.

„Velik dio frazema u indoeuropskim jezicima potječe iz istih izvora, posljedica je zajedničkih koncepata ili je preuzet kao kalk (prevedenica), tako da se može pretpostaviti da će i u hrvatskome jeziku postojati frazemi s potpunom leksemskom podudarnošću i podudarnošću frazemske slike.“ (Macan i Opašić 2010: 102)

Primjerice broj *sedam*: u Bibliji su poznate metaforičke slike sa *sedam* mršavih krava – *sedam* gladnih godina ili *sedam* dana stvaranja svijeta, dok u basnama likovi idu *preko sedam gora* i *sedam mora*. Danas se može čuti da je netko *u sedmom nebu* (zaljubljen, presretan). Broj *tri*: u Bibliji je tu Sveto *Trojstvo*, zatim sveta tri kralja, *Trojedini* Bog. Broj *tri* simbolizira savršenstvo, zatvorenu i potpunu cjelinu. Tako se i danas taj broj koristi u raznim frazama, naglašavajući besciljnost, vječnost (*Tri sam ti zime šaptala ime*), određenost (psovke poput *Idi u tri...*), konačnost (*Svakog gosta za tri dana dosta* ili *Nema tri čiste u glavi*), nemogućnost ostvarenja cilja (*tri dana jahanja*). Broj *pet* se može čuti u frazama *high five* (daj pet!), što podrazumijeva nekakav zajednički uspjeh, postignuće ili simbol saveza. Dalje, *ni pet ni šest* fraza, koristi se kada netko učini ili kaže nešto iznebuha, direktno, bez sustezanja: *On meni na to, ni pet ni šest, nego zalupi vrata pred nosom!* U našem obrazovnom sustavu pet/petica znači najbolju ocjenu: *izvrstan, pet!* ili *Ovo je za čistu peticu!* Broj šest se koristi i u frazi *šesto čulo*, dodatno osjetilo, osim onih pet koje čovjek posjeduje. Poznata je još i fraza *Sve u šesnaest*, što znači u potpunosti, do kraja, punom jačinom: *Prionuli smo zadatku sve u šesnaest!* I konačno brojevi *sto/stotinu*, *tisuću*, milijun, milijardu najčešće dolaze u frazama poput *Stoput sam ti ponovila!* (nebrojeno puta sam ti ponovila), *Živio ti nama sto godina!* (Dugo nam poživio), *Probijao sam se kroz tisuće ljudi* (Probijao sam se kroz mnoštvo ljudi) *Milijuni su u pitanju!* (Prijeti nam veliki financijski krah). Zaključno, brojevi ne trebaju biti nužno vezani za svoju funkciju vrste riječi, brojanje ili redosljed. Jezik je živi organizam, neprestano se isprepleće s drugim jezicima i svaka vrsta riječi može koristiti u izražavanju konotativnog, metaforičkog značenja.

4. TVORBA BROJEVNIH RIJEČI

Jezični priručnici vrlo manjkavo opisuju tvorbu brojevni riječi. Osim već nekoliko puta spomenute neujednačene klasifikacije, opis tvorbe većinom izostaje ili se pojavljuje polovično, bez popratnih objašnjenja, npr.:

„Osim posebnih oblika *přvī*, *drŭgī*, donekle izmijenjenih oblika *trěćī*, *čětvřtī* (u odnosu na glavne brojeve jedan, dva, tri, četiri), dalji su oblici pridjeva⁴ lako predvidljivi, jer se dobivaju sufiksom -(t)i na osnovni, glavni broj: *pět* – *pětī*, *šěst* – *šěstī*, itd.“ (Raguž 1997: 106)

Potrebno je napomenuti da sve ostale brojevne riječi (osim glavnih i rednih brojeva) i kvantifikatori kao npr. *jedni*, *dvoji*, *trojica*, *dvadesetak*, *sedmaš*, *petica*, *petina*, *stotinka*, *trojka* itd. mogu potjecati iz iste tvorbene porodice kojoj je glavni broj tvorbena osnova (npr. *dva*, *dvojica*, *dvoji*, *dvaput*), ali ne moraju pripadati istoj vrsti riječi – brojevima. (Tafra 2017: 323) Hrvatske gramatike i rječnici ne razlučuju dovoljno da su brojevi neprekinuti nizovi riječi. Branka Tafra (2017: 325) ističe da se „u rječotvorju trebaju spomenuti glavni brojevi kao motivirajuće riječi u njihovoj tvorbi, a u rječniku će se u obradi njihova značenja naći barem jedno zajedničko značenjsko obilježje s ostalim riječima iz iste tvorbene porodice.“ Isto tako, brojevi se kao vrsta riječi trebaju pisati slovima, a ne brojkama jednako kao što se, primjerice, nazivi kemijskih elemenata pišu slovima, a ne znakovima. Potrebno je prvo razgraničiti što pripada morfologiji, što sintaksi, što semantici, a što pak tvorbi. U razvrstavanju riječi na leksičko-gramatičke razrede treba primjenjivati kombinirane kriterije. (Tafra 2017: 324)

4.1. Kako se tvore redni brojevi?

Većina priručnika opisuje redne brojeve, no neke su informacije navedene proizvoljno (bez popratnog objašnjenja) ili uopće nisu navedene, već se podrazumijevaju, npr. većina priručnika navodi samo oblike u muškome rodu kao što je to u slučaju *Gramatike hrvatskoga jezika*, autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića. Postoje i različiti podaci o tome što je redni broj od tisuću: *tisući* ili *tisućiti*.

Prema J. Siliću i I. Pranjkoviću (2007: 144) redni broj 1. tvori se od osnove *přv-*, redni broj 2. od osnove *drug-*, redni broj 3. od osnove *trěć-*, redni broj 4. od osnove *čětvřt-*, a redni

---

⁴ D. Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* redne brojeve svrstava u skupinu brojevni pridjeva.

broj 5. od osnove *pět-*. Osnove kao što je *pět-* imaju redni brojevi od 6 do 99. Na te osnove dodaje se sufiks *-ī*: *pr̄vī, dr̄vgī, tr̄čī, četvrtī, pētī, šestī... devedèsēt dèvetī*.

Redni broj 100. tvori se od osnove *stō-*, broj 200. od osnove *dvjestō-*. Od rednoga broja 300. osnova je *tr̄stō-*, 400. *četiristō-* te od broja 500. *pětstō-*. Po istom principu kao i kod osnove broja 500., osnove imaju brojevi od 600. do 999. Na te osnove ide dolazi sufiks *-tī*: *stōtī, dvjéstōtī, tr̄stōtī, četiristōtī, pětstōtī* pa sve do *dèvetsto devedèsēt dèvetī*.

Osnova od rednog broja 1000. je *tisuc-*, od broja 2000. *dvije tisuc-*, 3000. *tr̄ tisuc-*, 4000. *četiri tisuc-* i 5000. *pět tisuc-*. Osnove rednih brojeva od 6000. do 99000. se grade kao i kod broja 5000. Na njih se dalje slaže nastavak *-itī*, tvoreći brojeve: *t̄isucitī, dv̄ije t̄isucitī, tr̄ t̄isucitī, četiri t̄isucitī, pēt t̄isucitī, šest t̄isucitī* sve do *devedèsēt tisuca devedèsēt dèvetī*. (Silić i Pranjković 2007: 144) Isto navodi i Dragutin Raguž u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici*, pritom ne izdvajajući nastavak *-iti*, već samo „rezultat“: *t̄isucitī, milijūntī*, itd.

Osnova od rednog broja 1 000 000. je *milijūn-*, od 2 000 000. *dvā milijūn-*, od rednoga broja 3 000 000. *tr̄ milijūn-*, od 4 000 000. *četiri milijūn-* te od 5 000 000. *pět milijūn-*. Ovakvu osnovu imaju redni brojevi od 6 000 000. do 999 000 000. Na nju se slaže sufiks *-tī*: *milijūntī, dvā milijūntī, tr̄ milijūntī, četiri milijūntī, pět milijūntī* i tako do *devedèsēt milijūnā devedèsēt dèvetī*.

Osnova rednog broja 1 000 000 000. je *milijārd-*, od 2 000 000 000. *dvije milijārd-*, broja 3 000 000 000. *tr̄ milijārd-*, 4 000 000 000. *četiri milijārd-* i od 5 000 000 000. *pět milijārd-*.

Osnove od rednih brojeva 1 000 000 000 000. pa dalje tvore se kao osnove rednoga broja 1 000 000. (*bilijūn-*, *trilijūn-* itd.) Na njih se dodaje sufiks *-itī*. *milijārditī, dv̄ije milijārditī, tr̄ milijārditī, četiri milijārditī, pět milijārditī* i tako ostali do *devedèsēt milijārdī devedèsēt dèvetī*. (Silić-Pranjković 2007: 144) Jednaki opis daje Raguž (1997: 106).

Barić i sur. (2005: 218) također govore o tvorbi brojevnih riječi: redni brojevi imaju oblike određenoga pridjeva, od 1 do 99 tvore se nastavkom *-ī* od osnove glavnih brojeva. Iznimka su prva četiri broja (*p̄vī, dr̄vgī, tr̄čī, četvrtī*) koji su tvoreni od drugačije osnove, za razliku od ostalih glavnih brojeva, npr. *pētī, šestī, tridesēt pētī*. U tvorbi rednih brojeva *sēdmī* i *ôsml̄*, od osnova sedam i osam otpada *nepostojano a*. Oblici izvedeni od broja tisuću nastaju uz pomoć nastavka *-ī*, a ne *-itī*, kao u Silić i Pranjković (2007) ili Raguž (1997): *t̄isucu – t̄isucī*. Isto je i s oblicima broja milijārda⁵ – *milijārdnī*.

---

⁵ Ovdje se također vidi nerazlikovanje broja milijārdu od imenice milijārda na što B. Tafra u svojim radovima često ukazuje.

„U višečlanim rednim brojevima samo posljednji član ima oblik rednoga broja, npr. *dvádesēt drugī, dvīje stòtine trídesēt šēstī, tīsuću pēt stòtīnā sedamdēsēt četvīrī*. Kao i kod glavnih brojeva, posljednji član može se vezati s ostalim članovima veznikom i, npr. *dvádesēt ì drugī*.“ (Barić i sur. 2005: 218)

Ivan Marković (2012) nije dao opis tvorbe rednih brojeva. Sva tri priručnika su složna da je u višečlanim brojevima posljednji član onaj redni.

4.2. Tvorba ostalih brojevnih riječi

4.2.1. Brojevne imenice

Brojevne imenice (Silić i Pranjković 2007: 145) tvorimo tako da na osnovu glavnoga broja dodamo sufikse -ojic(a), -oric(a), koji se odnose na muški spol: dv-(a) + ojica > *dvojica*, tr-(i) + ojica > *trojica*, šest- + orica > *šestorica*. Osnova broja četiri je četv- + orica > *četvorica*.

Marković (2012: 488–490) također spominje nastavke za brojevne imenice za muške osobe: -oj-ic-a i -or-ic-a, ali u brojevne imenice ubraja i izvedenice tvorene od brojevnih osnova i sljedećih sufiksa: -aš-ø (*sedmaš, šezdesetosmaš*), -ic-a (*dvica, petica, osmica, stotica, tisućica*) -in-a (*trećina, petina, dvadesetosmina*) -in-k-a (*četvrtinka, stotinka, tisućinka*) -k-ø (*desetak, deseci ljudi, desecima ljudi*) -k-a (*dvojka, trojka, četvorka*).

Barić i sur. (2005: 221) u brojevne imenice ubrajaju imenice koje znače približnu količinu, a tvore se nastavkom -ak (*petanestak, dvadesetak*), nazivnike razlomaka koji se tvore nastavcima -ina, -nina, -inka (*trećina, milijardnina, stotinka*). Iako ih se prvotno obrađuje pod brojevima, kasnije se nazivaju prilozima u poglavlju o tvorbi riječi:

„Prilozi koji znače približnost također su motivirani brojevima, i to deseticama i brojevima sa završetkom est. Njihovo se tvorbeno značenje izriče sufiksom – (a)k. Ti se prilozi poimeničuju, ali nemaju sve oblike: *děset – desétak, dvànaest – dvanaéstak, devedēsēt – devedesétak, osámnaest – osamnaéstak, trídeset – tridesétak*, itd., kao i s jotiranom osnovom *stòtina – stotínjak*.“ (Barić i sur. 2005: 388)

Raguž brojevnim imenicama smatra još i imenice tipa *dvica, trica, dvojka, četvorka, trojke*, itd., ali ne piše ništa o njihovoj tvorbi. (Raguž 1997: 106)

4.2.2. Zbirni brojevi

Zbirni brojevi⁶: *dvoje* i *troje* tvore se uz pomoć sufiksa -oje, a ostali sufiksom -ero/-oro (*četvero*, *petero*. . . , *dvadesetero*, *tridesetero*. . .). Odnose se na miješani spol (muški i ženski) i na ono što znači mlado (od čovjeka ili životinje). Jedini broj s drugačijom osnovom je četiri, pa se zbirni broj *četvero* tvori od osnove četv + -ero > *čētvoro*. (Silić-Pranjković 2007: 145).

Barić i sur. (2005: 219) spominju i oblik *četvoro* kao stilski obilježen oblik zbirnog broja. Stilski obilježene izvedenice u ovom kontekstu navode i Gulešić i Cvitanušić (2012: 198): „Imenice *dvoje* i *troje* tvore se uz pomoć sufiksa -oje, a ostale brojevne imenice sufiksom -ero / -oro (*četvero*, *petero*. . . , *dvadesetero*, *tridesetero*. . .), s tim da je sufiks -ero češći i stilski neobilježen.“

4.2.3. Brojevnii pridjevi

O brojevnim se pridjevima već, kao glavni problem, spomenulo nerazlikovanje od glavnih brojeva, primjerice, *jedan čovjek* od *jedni svatovi*, *jedna priča* od *jedna vrata* što je slučaj u Težak i Babić (2007: 134).

Brojevnii pridjevi tvorbeno su nastali od glavnih brojeva. Na osnovu se dodaju sufiksi -oj- (dv-oj-, ob-oj-, tr-oj-) i -er-, -or- (četv-er-. . .), a imaju oblike kao pridjevske zamjenice (jednina: *dvoji*, *dvoje*, *dvoja*. . ., množina: *dvoji*, *dvoja*, *dvoje*. . .). (Barić i sur..2005: 220)

Za razliku od *Hrvatske gramatike*, Marković (2012: 490–491) ističe da brojevnii pridjevi imaju samo množinu. U njihovoj je osnovi brojevna imenica (za raznospolno, za neživo te za nebrojivo) ili broj *jedan*: jedni, nijedni / dvoji, oboji, obadvoji, troji / četveri, peteri, deseteri... Također se sklanjaju prema II. pridjevskoj deklinaciji.

4.3. Izricanje datuma u hrvatskome jeziku

Na mrežnoj stranici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje ponuđeno je objašnjenje kako bi trebalo pisati 10.12. > 10. prosinca ili 10. 12.:

„U hrvatskome standardnom jeziku uobičajeno je da se u datiranju dokumenata i dopisa te u tekstu piše naziv mjeseca u genitivu, a ne njegov redni broj. Stoga bi u navedenoj poruci trebalo umjesto *10.12.* pisati *10. prosinca*. Ako bi zapis

---

⁶ Marković (2012: 488) zbirne brojeve naziva brojevnim imenicama.

ipak iz kojega razloga morao ostati brojčani, između brojeva u datumu moraju stajati bjeline: 10. 12.“ (<http://jezicni-savjetnik.hr/>)

O pisanju datuma, među prvima, pisao je Milan Moguš (1977) u članku *Kako se čitaju datumi*. Datum je u službi vremenske odrednice. Piše se trima brojkama: prva se brojka odnosi na dan, druga se odnosi na mjesec, a treća na godinu.

Datum se izriče genitivom bez prijedloga i zove datumski genitiv. (Zoričić 1998 prema Glušac 2011: 79). Već Moguš (1977) tumači da kod čitanja datuma treba prvu brojku čitati kao genitiv rednoga broja muškog roda (misli se na „dan“), drugu kao genitiv imenice ili poimeničenog pridjeva (npr. lipnja ili prosinca), a posljednji znak treće brojke kao genitiv rednoga broja ženskoga roda („godina“). Budući da pri čitanju datuma ne izgovaramo riječi dan, mjesec i godina, datum se čita npr.: prvog svibnja tisuću devet stotina sedamdeset osme. Ako izostavimo broj koji se odnosi na godinu, ostaje: prvog svibnja. (Moguš 1977: 120)

Dakle, ako datum upotrebljavamo kao priložnu oznaku vremena, tada dolazi redni broj dana u G. m.r. Datum ne treba biti samo u službi oznake vremena, može biti i subjekt ili objekt:

„Ako je subjekt. redni broj koji se odnosi na dan dolazi obično u nominativu, a ime mjeseca - kao dopune - u genitivu (npr.: *Približavao se prvi siječnja*), a ako je objekt upotrebljava se najčešće akuzativ rednog broja za dan i genitiv za imenicu – dopunu (npr.: *Pamtim prvi siječnja.*) (Moguš 1977: 120)

Maja Glušac (2011) u radu *Dopune jezičnom savjetu Ivana Zoričića o uporabi nadnevaka*, piše o nepravilnoj uporabi nadnevaka koristeći za primjere nominativne/akuzativne izraze, instrumentalne izraze, lokativne te dativne izraze kao najmanje zastupljene prema istraživanju koje je provela na primjerima uzetim iz Hrvatske jezične riznice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

4.3.1. Nominativni izrazi

Rečnični je subjekt uvijek u nominativu pa se i nominativni oblik imena mjeseca iza rednoga broja često upotrebljava u datumima koji su u subjektnoj ulozi, npr. „*No i 1. siječanj 2005. već je daleko za nama.*“ (Vj20050228 u Glušac 2011: 82)

Osim u ulozi subjekta, nominativni se oblik može pojaviti i u ulozi predikatnoga imena, npr. „*Krajnji rok početka gradnje je 15. svibanj ove godine.*“ (Vj20070120 u Glušac 2011: 82)

Nominativni oblik nadnevka javlja se također u nazivima institucija, organizacija i sl., npr. ... *predložiti ću i mojim prijateljima iz "Udruga 11. siječanj 1972."* (Vj20040425 u Glušac 2011: 82)

4.3.2. Dativni izrazi

U hrvatskom književnom jeziku, u pravilu se vrijeme ne izriče besprijedložnim dativnim izrazima jer je osnovno značenje dativa *negranična usmjerenost*. (Glušac 2011: 83) To podrazumijeva odnos između dvaju predmeta u kojem se jedan predmet približava drugomu, na način da je jedan od njih orijentir drugomu. Iz toga su se razvila značenja cilja, davanja, pripadanja, namjene i sl. pa se dativni izrazi ne koriste u ulozi priložne oznake vremena., npr. „*Hoće li EU, odnosno Task Force još jednom procjenjivati suradnju Hrvatske s Haaškim sudom prije sastanka ministara vanjskih poslova EU-a 18. srpnju?*“ (Vj20050630 u Glušac 2011: 83)

Besprijedložni dativni izrazi mogu se javiti u ulozi objekta, označavajući usmjerenost i namjenu, npr. „*Po njegovim sljedećim potezima vidjet će se, što smo bliže 24. travnju, kad počinje kampanja, koliko će i hoće li biti neutralan.*“ (Vj20050414 u Glušac 2011: 83)

Iako rjeđe, znaju se upotrijebiti i besprijedložni dativni izrazi u ulozi nesročnoga atributa, što se potvrđuje primjerom iz jezika četrdesetih godina 20. st., npr. „*U doba reformacije nastaje na mnogo strana povratak 1. siječnju kao početku godine.*“ (Gavazzi 1939 u Glušac 2011: 83)

4.3.3. Akuzativni izrazi

U prijedložnim izrazima često se može uočiti zamjenjivanje genitivnoga oblika imena mjeseca oblikom u akuzativu. Nadnevak se u ulozi priložne oznake vremena u tom slučaju javlja u akuzativnim izrazima s prijedlogom *za*, i ponekad s prijedlogom *na*. Većinom je tada nadnevak dopuna glagolu, npr. „*Primjena pojedinih odredbi izmijenjenog zakona o mirovinskom osiguranju odgođena je za 1. siječanj iduće godine.*“ (Vj20021218 u Glušac 2011: 83)

Oblici imena mjeseci u akuzativu mogu biti i u ulozi objekta: „*Oni koji ne shvaćaju i ne prihvaćaju 3. siječanj 2000. kao dan koji svakako nije novo brojanje vremena.*“ (Vj20000920 u Glušac 2011: 83)

Akuzativni oblici imena mjeseci dolaze u ulozi nesročnoga atributa najčešće s prijedlogom *na*, rjeđe s prijedlogom *za*, npr. „*Objasnio da je u noći na 3. prosinac, prije*

kobnoga jutra, prijevoz repe obavljalo tridesetak kamiona ...“ (Vj20020225 u Glušac 2011: 83–84)

4.3.4. Lokativni izrazi

Lokativni izrazi dolaze najčešće uz prijedlog *o*, ponekad s prijedlogom *na*, a u obje vrste izraza koriste se kao dopune glagolima, npr. „*Bin Ladenovi suradnici prvi put progovorili o 11. rujnu.*“ (Vj20020909 u Glušac 2011: 84)

Lokativni izrazi s prijedlogom *o*, osim u ulozi dopune glagolima govorenja i mišljenja, mogu biti u atributnoj ulozi kao dopuna odglagolnim imenicama slična značenja, npr. „*No, priča o 22. prosincu tu ni izbliza nije zgotovljena.*“ (Vj20031221 u Glušac 2011: 84)

Lokativni izrazi s genitivnim prijedlozima *od* i *do* dolaze u ulozi priložne oznake, npr. „*Izložba akademika Ivana Kožarića "Fotografija" otvorena je u Malom salonu na Korzu od 2. do 28. kolovoza.*“ (Vj20050804 u Glušac 2011: 84)

4.3.5. Instrumentalni izrazi

Instrumentalni oblici imena mjeseci dolaze samo u ulozi priložne oznake vremena. Vrlo rijetko je riječ o besprijedložnome instrumentalnom izrazu, npr. „*Danci rekoše da je 20. stoljeće počelo Prvim svjetskim ratom, a završava danom velikog proširenja, 12. prosincem ove godine.*“ (Vj20020704 u Glušac 2011: 85)

S druge strane, prijedložni instrumentalni izrazi s prijedlogom *s* su vrlo učestali. Specifično za njih je označavanje istodobnosti, odnosno vremena radnje koje se odvija istodobno s vremenom koje je označeno instrumentalom. U tim izrazima su sadržane, uz vremensku komponentu, odrednice sredstva i društva, npr. „*Prošle je godine ta tvrtka ostvarila prihode i dobit prije poreza u iznosu od 115,8 milijuna eura, odnosno 90 milijuna eura, te je sa 1. siječnjem ove godine imala neto imovinu u iznosu od 40,5 milijuna eura.*“ (Vj20010615 u Glušac 2011: 85)

Prijedložni instrumentalni izraz s prijedlogom *pod* sačuvan je samo u dvama primjerima u *Zlatarevom zlatu* Augusta Šenoa, dok se u suvremenim tekstovima ne upotrebljava, npr. „*Pod 10. veljačom 1578. zabilježio sudac Teletić u svojim računima, da je od Matije Vernića kupio vola...;*“ i „*U računima suca Teletića ubilježeno je pod 28. srpnjem 1578, da je gradski sudac dao Petru Županu, Ivanu Jakopoviću i Marku literatu, (...), za putni trošak 40 dinara.*“ (Šenoa: *Zlatarevo zlato* u Glušac 2011: 85)

5. ZAKLJUČAK

Problemom brojevnih riječi u hrvatskim jezičnim priručnicima obuhvaćene su gotovo sve jezične razine: morfološka, sintaktička, semantička i tvorbeno. Dosadašnji provedeni upitnici (u sklopu stručnih i znanstvenih radova) o jezičnom uzusu brojevnih riječi u hrvatskom standardnom jeziku, pokazuju da ispitanici u uporabi ne razlikuju brojeve od ostalih kvantifikatora, iskazivali oni preciznu ili približnu količinu.

Jedan je od glavnih uzroka takvih rezultata sustavno razilaženje u njihovom opisu u jezičnim priručnicima. Dok s jedne strane postoje dvojbe o njihovom statusu samostalne vrste riječi, s druge strane ih se u morfološkim klasifikacijama nepotrebno obrađuje u više poglavlja, ostavljajući nejasnim na kraju pripadaju li brojevima, pridjevima, imenicama, priložima ili pak svemu istovremeno. Različite interpretacije utječu i na nazivlje pa se brojevni pridjevi negdje zovu brojnim pridjevima ili brojevne imenice brojnim imenicama. Isto tako, zbirni se brojevi kao naziv ne koriste u svim gramatikama, već ih se svrstava pod brojevne imenice. Iz svih priručnika ostaje nejasno koje brojevne riječi imaju gramatički rod i broj, a koje nemaju tu kategoriju. S druge strane, oko sklonidbe su sve gramatike složne: brojevi se sklanjaju prema pridjevskoj deklinaciji, ali opet na red dolazi problematika oko klasifikacije: koja brojevna riječ pripada kojoj podvrsti te je li ista sklonjiva, npr. *dvoje* je negdje zbirni broj i nije sklonjiv, negdje sklonjiva brojevna imenica, a negdje pak, sklonjivi brojevni pridjev.

U većini gramatika izostaje, ili je manjkav, opis sintaktičkog ponašanja brojeva u rečenici. Nema pojašnjenja o njihovom slaganju s drugim dijelovima rečenice. Po pitanju sročnosti, najsvetavniji pregled su dali Radoslav Katičić i Ivan Marković u svojim gramatikama, navodeći neka pravila o sročnosti brojevnih riječi s drugim riječima u rečenici, kao i opis brojeva u različitim funkcijama u rečenici.

Naposljetku, semantička i tvorbeno razina opisa brojevnih riječi, ako su i zastupljene, u gramatikama se proizvoljno tumače i isprepleću. Brojevi su neprekinuti nizovi riječi što se uglavnom zanemaruje, pa se različite brojevne riječi, čak i kvantifikatore (npr. *petica*, *sedmaš*) na temelju tvorbeno veze, svrstava pod brojeve. Iako semantički brojevne riječi nisu posebno zanimljive, potrebno je u tom kontekstu prebaciti težište na simbolična značenja kojih one mogu biti nositelji, kao i odnos gramatičkoga roda i spola onoga što određena brojevna riječ imenuje.

Već je mnogo rečeno o nedovršenom procesu standardizacije hrvatskoga jezika te neusklađenim hrvatskim pravopisima i gramatikama. Taj proces je dugotrajan i zahtijeva

sistematičan pristup. Veliki je utjecaj ostavio i na opis brojevnih riječi, odnosno njihovu klasifikaciju te doveo do statusa jedne od nepreglednijih vrsta riječi u hrvatskom jeziku. Osim što govornici drugih jezika imaju problem s usvajanjem brojeva u učenju i govorenju hrvatskoga jezika, hrvatski govornici također ne upotrebljavaju brojevne riječi pravilno, pa se nerijetko oslanjaju na materinsku osnovu (sluh). Jezikoslovci bi trebali postići dogovor, tj. zajednički definirati brojeve kroz sve gramatičke razine, čime bi olakšali učenje hrvatskog jezika i usustavljanje željene norme.

LITERATURA

- Anić, V. i Silić, J. (2001). *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Babić, S. i Moguš, M. (2010). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina, L. i Pranjković, I. (2016). Kvantifikacija u imenskim skupinama. *Jezikoslovlje* 17 (1–2), str. 89–100. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/167794>.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Znika, M. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Broz, V. (2015). Frazeologija sve u šesnaest: motiviranost značenja numeričkih frazema u hrvatskome. *Filologija* 64, str. 37–56. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/153437>.
- Cvitanušić-Tvico, J. i Gulešić-Machata, M. (2012). Opis brojevnih imenica u hrvatskome kao inome jeziku. *Lahor* 14 (2), str. 183–203. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/111185>.
- Glušac, M. (2011). Dopune jezičnom savjetu Ivana Zoričića o uporabi nadnevaka. *Tabula* 9, str. 78–87. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/102925>.
- Gulešić-Machata, M. i Grgić, A. (2013). Zašto je *pet* puno više od *četiri*? O opisu brojevnih riječi u hrvatskome kao inom jeziku. *Lahor* 15, str. 91–104. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=185571.
- Jojić, Lj. (ur.) *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. (2015). Zagreb: Školska knjiga.
- Katičić, R. (2002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU i Globus.
- Macan, Ž. i Opašić, M. (2010). Frazemi s brojevima sedam i devet u hrvatskome i njemačkome jeziku. U J. Villnow Komarkova (ur.), *À la croate: Sborník vybraných příspěvků z konference Setkání mladých kroatistů*, str. 101–108. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/502646>.
- Marković, I. (2012). *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- Moguš, M. (1977). Kako se čitaju datumi? *Jezik* 25 (4), str. 120. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/193471>.
- Raguž, D. (1997). *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Rogić, P. (1954). Deklinacija brojeva dva, oba (obadva), tri, četiri. *Jezik* 5, str. 138–141. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=86279.

- Silić, J. i Pranjković, I. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tafra, B. (2018). Leksičko-semantički odnosi u hrvatskom jeziku iz dijakronijske perspektive. U M. I. Černyševa (ur.), *Leksikologija i leksikografija slavjanskih jazykov*, str. 465–487. Moskva: Leksrus. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/970935>.
- Tafra, B. (2017). Brojevi i brojevi. U Z. Kovačević, I. Vidović- Bolt (ur.), *Život mora biti djelo duha*, str. 317–326. Zagreb: Disput.
- Tafra, B. (2013). Kroatističke rodovne i brojne stranputice. U D. Sesar (ur.), *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*, str. 49–66. Zagreb: FF press. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/638310>.
- Tafra, B. (2011). Jedno ili dvoje. U D. Sesar (ur.), *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*, str. 181–188. Zagreb: FF press. Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/544777.Tafra_Jedno_ili_dvoje.pdf
- Tafra, B. (2005). *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tafra, B. (2001). Razgraničavanje roda i spola (gramatički i leksikografski problem). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 27, str. 251–266. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=102940
- Tafra, B. (2000). Morfološka obilježja brojnih riječi. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 26, str. 261–275. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=103091.
- Tafra, B. (1999). Dvije o dvome. U L. Badurina, N. Ivanetić, B. Pritchard i D. Stolac, (ur.), *Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike*, str. 769–780. Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/99447>.
- Tafra, B. (1989). Što su brojevi (gramatički i leksikografski problem). *Rasprave Zavoda za jezik* 15, str. 219–237. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/69852>.
- Težak, S. i Babić, S. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vince, J. (2016). Tisuća na tisuću načina. *Jezikoslovlje* 17, 1–2, str. 101–116. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/167796>.
- Znika, M. (2002). *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/4350>.

PRILOZI

Popis tablica i slika

Tablica 1. Sklonidba brojeva dva, dvije, tri, četiri.	5
Tablica 2. Sklonidba rednih brojeva.	6
Tablica 3. Sklonidba rednih brojeva prvi, prva, prvo.....	10
Tablica 4. Sklonidba brojnih pridjeva u jednini.	12
Tablica 5. Sklonidba brojnih pridjeva u množini.	12
Tablica 6. Sklonidba brojevnih pridjeva u množini.	13
Tablica 7. Sklonidba brojeva jedni, jedne, jedna.	14
Tablica 8. Sklonidba brojevnih imenica dvojica, dvoje.	15
Tablica 9. Sklonidba broja jedan.	19
Tablica 10. Sklonidba riječi nula.....	20
Tablica 11. Razlike između milijun, br. i milijun, im. (prema: Tafra 2011: 187).....	23
Tablica 12. Broj jedan u funkciji neodređenoga pridjeva (prema: Raguž 1997: 353).	25
Tablica 13. Brojevi (od pet pa nadalje), „pravi“ prilozi i popriložene imenice u sintagmama s brojivim i nebrojivim imenicama. (prema: Marković 2012: 486)	29
Slika 1. Ogden-Richardsov semantički trokut.....	37

SUMMARY

NUMERICAL WORDS IN THE CROATIAN STANDARD LANGUAGE

Numbers are a specific type of word in the Croatian language whose classification is not harmonized in language manuals. In addition to the inconsistent language norm, the questionnaires conducted so far (as part of professional and scientific papers) on the linguistic usage of numerical words in the Croatian standard language show that the respondents do not distinguish numbers from other quantifiers in use. The problem of number words in Croatian language manuals covers almost all language levels: morphological, syntactic, semantic and formative, so this type of word best shows the problem of the unfinished process of standardization of the Croatian language.

The paper analyzes the classification of number words in language manuals through four components of grammar: morphology, syntax, semantics and word formation. The assumption is that inconsistent categorization of numbers is one of the main causes of incorrect use of number words in a language. The aim of this paper was to show the extent to which language manuals differ in the description of number words at the levels of morphology, syntax, semantics and word formation.

Keywords: numbers, quantifiers, classification of number words, grammatical levels, language norm, language application